

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer ha-Kuzari

Yehudah <ha-Levi>

Berlin, 555 = 1795

ינש רמאמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9268

מאמר שני

בתורת היהודים והביאו חכמים והספרים מכל הארצות ולמדו התורה ומה שהי מהצלחתם ונבורתם על שונאיהם וכבושם הארצות ומה שנגלה להם מהמטמונים ומה שהניע איו הילסמן הרבוי עד מאות אלפים עם אהבתם בתורה והכספס אל בית המקדש עד שהקימו תבנית המשכן אשר עשה משה והיו מכבדים אורחי ישראל ומתברכים בהם כאשר נזכר בספריהם וכאשר למד המלך התורה וספרי הנביאים לקח החבר ההוא לרב והי שואל אותו שאלות עבריות ותחלת מרה ששאל אותו על השמות והמדות המיוחדות אל הבורא יתברך ומה שנראה בקצתם טן ההגשמה עם הרהקרת הרבר ההוא

(א) ואחרי כן הי מענין הכוזרי מרה שהוא נודע בספרי כוזר מגלותו סוד הלומו לשר צבאו והי החלום הגשנה עליו שיבקש המעשה הנרצה אצל האלקים בהרי הרס"אן ולכתם שניהם המלך ושר צבאו אל ההרים ההם אשר במדבר על הים והיאך הניעו בלילה אל אותו המערה שהיו שובתין לשם אנשים מהיהודים בכל שבת והיאך נראו אליהם ונכנסו בתורתם ונמולו במערה ההיא ושבו אל ארצותם ולבם על דת היהודים והיו מסתירים אמונתם עד שירתחכמו לגלות סודם מעט מעט לקצת אנשים מסוגלתם עד שרבו וגלומצונום והתחזקו על שארית הכוזרים והכניסום

(א) נכרי הרס"אן / מיושי המשל והמליצה אמר זה / כי הי לו להמול מן הכתר אבל הוא הדג' שאמרתי כי משל הוא ייפנו בשרד המליצה : שהיו שוכתין / נפשו ידמה כאלו שעת השמד הי : על השמות והמדות / אחר שנתגייר והחויק ביראת ה' לעשות המעשים הנרצים לאלהים כקורה וכמלוה במילה ושניתם השבת השקולה כנגד כל הקורה / ראש כי טוב לחזו בחכמה למען תהייה שתיקן מתאימות בו להביאו אל מנוחת האושר והשלמת השלימות האמיתית ואל לחלק העו"הב / ככתוב ראשית חכמה יראת ה' / וכאמרס ז"ל אס אין חכמה אין יראה / ולא הלך המלך בנדלנות וכנפלאות ממנו / כי אס שק מבמת פניו להבין בחכמה ולחכס בנייה לדעת אס ה' ע"פ מדותיו ר"ל לדעת דרכי ה' אשר נהס הוא נודג בריותיו כי הוא המולא מן בעיניו אשר על זאת הקפלה חזון הנביאים ככתוב הודיעני נח דרכיך וארעך למען אמלא מן בעיניך / וכתב הרב המורה (כנ"ד לראשון) ז"ל מורה שמי שידע הנורא הוא אשר ימלא מן בעיניו לא מי שילוס ויקפלה לבד / ר"ל שהיראה לבדה לא תקן שלימות לבעליה אס לא יחכס בחכמה להשיג יוגר על מכונו כאמור בספר יצירה כי היא ר"ל היראה הנעה אהכמה וזה השער לה' להבין בחכמה (אשר יבנה יבנה בית ככתוב ראשית חכמו יראת ה' / ואס אין בית אין לורך לפתח ור"י ליע עלה כאמרס ז"ל מכריו ר"י ווי למאן דליק ליה דרשא ותרעא לדרשא עניד / ואסי' כאמרס ז"ל אס אין חכמו אין יראה / עוד דאף המלך למנוח קרבת אלהים בדיעת שמוותיו ית' על פי פעלו / אשר על זאת יאום המסורר לאמר הודו לה קראו בשמו / פי' הודו לה' אשר תשכילו שהוא עושה עם כל נוצר וקראו לו שס חדש על פי פעלו אשר תשיגו במציאות / הקהללו בשס קדשו / לכי שכלו זה יהולל איש משכיל דורש אלהי' כי הוא הדעת אוקו ככתוב בואת יתהלל המתהלל השכל וידוע אוקי כי אנו ה' עושה חסד ונו' / כי באלה חכמקי / ואסי' כמ"שכ הר"י ז"ל כי חפץ ה' בחכמית הנריאה הוא למען הראות שלימותו על ידי בחי' שלימות יצוריו כי שלימות הפעולה יורה שלימות פועלה וממליאה כי המלך ה' אין רואים אוקו ערוס מילוריו שהס מלבושי כבודו ית' שסס הוא נראה למשכיליו ככתוב כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו / ואשר בשאט נפשו עולס עיני בחינתו לכל יראה נאות ה' מלבושי כבודו אשר לבש / עליו נאמר אדם ביקר כל יבין במשל כנהמות נדמו / פי' מי שחינו מין כבוד ה' הוא זה נמשל כנהמות הנברקות נמוחן / כי דשעי כסל נחייסס

ההוא אצל השכל וכן מרחקת אותו התורה בביאור .
(ב) אמר החבר שמות הבורא כולם הוץ מהמפורש
 הם מרות ותבניות טפלויות נלקחות
 מהפעלויות הברואים לו כפי נזודותיו ומעשיו נקרא
 רחום כשהוא מתקן ענין מי שהיו בני אדם מרחמים
 לרוע ענינו מיחסים אל הבורא הרחמים וההניגוזאמתתם
 אצלינו חלישות הנפש והמיוית הטבע , ואין זה ראוי
 לו יתברך אבל אמנם הוא שופט צדק גזר בריש אדם
 אחד ועושר אדם אחר מבלי שישתנה בעצמותו ולא
 ידחם לאחד ולא יכעוס על אחר ונאחזנו רואים כזה

בשופטי בני אדם כששואלין אותם בדנין ודנין במרה
 שמחייבת התורה ויהיו אנשים זוכים ברין ואחרים חייבים
 והכל הלוי מטב השופט ודינו בלי השתנות בו שנוי .
 וכן השם פעם יקרא אל רחום וחגון ופעם יקרא אל
 קנא ונוקם והוא יתברך איננו משתנה ממדה אל מדה
 וכללו של דבר כי המדות מתחלקות וולתי השם המפורש
 יתברך לשלשה חלקים שתהיינה מעשיות או טפלויות
 או שוללויות , והמעשיות נלקחים מהמעשים הבאים
 ממנו באמצעים טבעיים כמו מודיש מעשיר משפיל אף
 מרוטם רחום וחגון קנא ונוקם גבור גדיב והדומים להם
 והטפלויות

בחייהם קראו אחים ככתוב ואל תהי סכל למה תמות בלא עתך , והפכו החכם תחי' בעליה , והוא הדבר שהאבות
 והנביאים קראו בשמותיו עלי אדמה ככתוב ויקרא אברהם בשם ה' , ר"ל שהודיע בעמים עלילותיו ית' ויקרא לו שם
 ע"פ פעולותיו אשר השיג , ומזה אמר כי שם ה' אקרא ופי' אחריו הלור תמים פעלו פי' זהו קריאת שמו הכללי
 אשר התפאר בו לאמר שפעולתו שלימה , ושלימות פעולתו יורה על היוקו ית' פועל שלם זה שמו אשר יקראו ה'
 שלם . ועל זאת יתפלל כל איש ישראל לאמר ונהי' מיודעי שמך ורבים יתפללו בפייהם לדעת שמו ולבסם בל עמם
 כי יעלמו עיניהם אריות פועל אלהים ומעשהו כמו שנאמר עליו וזה פועל ה' לא יביעו ומעשה ידיו לא ראו . והוא
 דומה למי שמתפלל על הנריאות והוא בפועל כפיו כל אוכל תענב נפשו , וכל משכיל בפועל כפיו ית' על דבר אלה
 השמות נקרא משכיל באמתו יען כי השכלתו וו לא תתואר בעוב או רע כי אם באמת או שקר , כי המשכיל על דבר
 הירח שאין לה אור מעצמה לא יאמר בו עוב השכיל כי אם אמת השכיל , וע"כ כל שמותיו ית' אשר נקרא לו ית'
 לפי השכלת אמתו וזו יכונה בשם אמת והוא הדבר שאמרו ז"ל תותמו של הק"נה אמת , וכל קורא בו הוא מקורב
 לאלהים ככתוב קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת . יקרא ויענה ככתוב חסדך כמו אש אוכלת הוא , אל
 ואענה : מן ההנשמה , ישוג יתפלל לאמר כי יש שם שמות יתארוהו ית' אשרד הנשם כמו אש אוכלת הוא , אל
 עליון , רם ונשא , וכיוצא בם , וכבר התבאר באלהות שהש"ת איננו נשם , וזה כי כל נשם הוא מורכב מחומר
 ולורה עכ"פ , וכל מורכב הרכבתו היא סבת מציאותו , וכל מה שיש סבה למציאותו הוא אפשר המציאות בנחינת
 עצמו , ומהמבואר שהאפשר במין לא יתכן מנלתי היוקר , וישוג א"כ להיות אפשר ההעדר , אבל הש"ת לא ילוי בו ההעדר
 כי בהעדרו יתחייב העדר המציאות בכלל עד אפשר מי להמציאו , לכן לא יתכן היוקר אפשר המציאות בנחינת עצמו ,
 ויחויב מזה שיהי' אחד פשוט בלי שום הרכבה ושלא יהי' נשם , ומה שלא יהי' נעל תכונות ומדות ובעל איכות
 שכלם ענינים נוספים על מהותו ומחייבים היוקו ית' אפשר המציאות מה שנמנע בחקו כאמור : וכן מרחקת אלהו
 התורה , ככתוב כי לא ראיסת כל תמונה , ולו הי נשם היתה לו תמונה מה כי אין נשם בלי תמונה מה : (ב) הוץ
 מהמפורש , רומז לשם בן ד' שהוא נפרש וננדל בהוראתו משאר השמות : הם מדות , מורות על מדות נמשכות
 ממנו כנ"י כמדות נפש האדם נאדם : ותבניות עפלויות , ותוארים מטרפטים א' עצמותו ית' כפי הפעולות הנמשכות
 ממנו כמ"ש הרב המורה (בנ"ד לראשון) צפי' הי"ג מדות יעו"ש : כי העדות מתחלקות לב' חלקים , הרב המורה
 (בנ"ב לראשון) מחלקם לחמשה חלקים א' שם נדרי , ב' חלק נדרי , ג' תאר איכותי אשר לו שם בארבעה מיני
 איכות , ד' שם היחס בהצטרף לזולתו , ה' תארי הפעולות וזה האחרון בדברי הרב המורה הוא הראשון בדברי

והטפליות כמו ברוך ומבורך מהולל קדוש רם וגשם
 גלקחות מרוממות המדברים לו ואלה אם הם רבות אינם
 מחייבות לו רבוי ולא מוציאות אותו מתאחרות אבל
 השוללות כמו חי ואחד וראשון ואחריו סופר עליו באלה
 כדי לשלול ממנו הפכס לא לקיים לו אלה על הדרך
 שאנחנו מבינים מהם כי אין אנחנו מבינים חיים כי אם
 בהרגשה ותנועה וכבר התעלה מהם ואנחנו אומרים
 עליו שהוא חי לשלול ממנו תאר המות מפני שמחשבת
 הלב קודמת כי מוי שאינו חי הוא מת ולא יחוייב זה
 אצל השכל אך כבר תשלל מהזמן דרך משל החיות
 ולא יחוייב שיהיה מת אחר שאין מדרכו קבול החיים
 והמות כמו שלא תחוייב ממאמרך שהאבן אינה חכמה
 שרספר עליה שהיא כסילה וכאשר האבן פחותה
 משתקבל החכמה והכסילי כן העצם האלקי יתברך
 מרומם מלקבל החיים והמות כאשר איננו מקבל האור
 והחושך אבל אם ישאל השואל אורגו הישנו העצם

ההוא אור או חושך היינו אומרים על הך העברה אור
 מידארתנו שיקדים למחשבה שמה שאינו אור הוא
 חושך אבל על האמת יש לנו לומר שאין מקבל האור
 והחושך אלא הגופות הטבעיות והעצם האלקי איננו
 גוף על כן לא יסופר באור ולא בחושך אלא על הך
 דמוון או לשלול ממנו המדת הפחותה וכן לא יקבל
 החיים והמות אלא הגופות הטבעיות והעצם האלקי
 מרומם ונעלה מהם ואם יאמר חיים לא כהיותינו הוא
 כהיותנו כי לא הבננו אנחנו מעולם חיים כי אם חיינו
 וכאלו אננו אומרים לא נדעמה הוא ומה שאומר אל חי
 ואלקים חיים הוא מדה כנגד מדת אלקי העמים שהם
 אלקים מתים לא יהיה מהם מעשה ועל הדרך הזה
 נאמר אחד לשלול ממנו הרבוי לא לקיים לו האחרות
 המובנת אצלנו כי האחד אצלנו מה שנדבקו חלקיו זה בזה
 והתדרמו כאשר תאמר עצם אחד ויר אחד ומים אחרים ותאמר
 בזמן על דרך הדמיון בגוף המרובק יום אחד ושנה

אחת

החבר הוא לבדו ירצה להיות תארו החיובים כנ"י / וכן מין האחרים האחרון בדברי החבר והוא מין האחרים השוללות
 והוא המנואר כנ"ח לראשון הוא זה ירצה להיות תארו השולליים / ואלה השנים ר"ל תארי הפעולות ותארי השלילות
 לא יחייבו רבוי וחסרון כי ית' / אולם מקום העיון הוא בעפלות שוכר החבר שהם תארים מטרפס על עצמותו
 בערך רוממות המדברים לו / ונקב החבר שהם חייבים לו רבוי / אולם כפי דברי הרב המורה כנ"ב לראשון
 גם המה יחייבו רבוי החיובים והמקריים כי ית' כדי לשלול ממנו הפכס / כן יאמר הרב המורה (כנ"ח לראשון) ז"ל
 ואמרנו על זה שהוא נמשך הענין כי מן הסקר העדרו וכו' / ואמרנו שהוא חי / הענין שהוא ית' אינו מת ע"כ והנה
 לפי מה שגדר החוקר (כנ"ב לעשירי מס"ה) מהוה החיים שהם הרגשת הפעולות המתרגשות לשעתו / ובהיות
 שהש"ת פועל כל פעולותיו בהשכל א"כ יהיו חיו חיי מדע והשכל / והוא הדבר שאמר החבר בסוף זה הס' שהוא ית'
 ע"כ החכמה / אבל בעבור שאין נכחנו להשיב ע"כ חי כזה הנלתי מרגיש נחשים על כן יאמרו האלהיים שכאשר נאמר
 שהוא חי / הענין שאינו מת : אחר שאין מדרכו קבול החיים והמות / אלה חפס הם השלילות הכללות אשר יאמרו
 בשלוח המוקרות להאמר עליו ית' כאמרנו על הכוחל שאיננו רואה בהיות שאין מדרכו לא רואה ולא העורן /
 אולם השלילות המיוחדות והם אשר מדרכו להמלא נמקושר כאמרנו על האדם שאיננו רואה אשר מדרכו לראות / אלה
 וכוננו בו הם כתארי חיוני ויהי' אמרנו איננו רואה כאמרנו שהוא עור / על כן עלינו זאת העולה בשלילות הבורא
 שלא נבין מהם היותם שלילות מיוחדות כי אלה ישנו חיונים אבל לריך שנין מהם היותם שלילות משולחות אשר אין
 מדרכה להמלא בו ית' לא הם ולא הפכס על דרך שלילת החיים והמות מהזמן / וכ"כ הרב המורה (כנ"ח לראשון)
 ז"ל ולא תעשה נ"כ אלה השלילות ולא תתירם עליו ית' אלא בפנים אשר כבר ידעת שפעמים יסולל מהדבר מה שאין
 דרכו שימלא לו כמו שאמר נכחל לא ראה ע"כ : לא יהי' מהם מעשה / הוא הדבר האמור (כנ"ב לעשירי מס"ה)
 שגדר החיים הוא רגשת הפעולות הנעלות לשעתן ומי שאין לו פעולה חוץ ממנו לו בו איננו חי : כי האחד אללנו מה

שנדבקו

אחת והעצם האלקי מרוכז מהדביקה והפרודה ונאמר
 אחר לשלול הרבוי וכן הראשון לשלול ההתאחרות
 לא לקיים לו ההתחלה וכן אחרון לשלול מוטנו הכליון
 לא לקיים לו התכלה וכל המדות האלה אינם דבוקות
 אל עצם כבודו ולא מתרבה בהם אבל המדות התלויות
 בשם המפורש יתברך הם היצורות מבלי מצועים
 טבעיים כמו יוצר אור ובורא השך ועושה נפלאות גדולות
 לברו רוצה לומר בגזרתו וחפצו טבלי מצוע סבה אחרת
 ואפשר שזה רצה באמרו וארא אל אברהם אל יצחק
 ואל יעקב באל שדי רוצה לומר בדרך הכח והנצחון כמו
 שאמר לא הניח אדם לעשקם ויובח עליהם מלכים ולא
 החכמה

שנדבקו חלקיו / יותר מזה כתב הרב המורה (נ"ו לראשון) שהאחדות והרבויות הוא מקרה קרה לנמצא וכמו שהמנין
 אינו עלם המנויים כן האחדות אינו עלם הממקחד לכן כמו שהיה מן הסקר עליו מקרה הרבוי כן הוא מן הסקר מקרה
 האחדות ע"כ י"י האחד המסופר עליו ית' ע"ז שלילת הרבוי ויתר השלילות הממלכות / והנה זה לעד שהחבר
 לא ראה ספר המורה : התלויות בשם המפורש / הוא שם בן ד' הנפרש והנכדל משאר השמות כבוראחו כי הוא
 מורה כל הוויה ר"ל שהוא ית' בעל היכולת להוות נמניחות כל אשר יחסוף אף כי לשנות העצם כאשר עשה משה נכחו
 במצרים וע"כ אמר פרעה לא ידעתי את ה' ר"ל איני מאמין שהש"י נכחו לשנות העצם וכתב הרש"ס שם שהי'
 הוא עלם שם הווי' אלא שנשתנה מלשון נסתר ללשון מ"ב כי הוא קורא את עלמו שהי' מדבר בעדו ואנחנו קוראים
 אותו בלשון נסתר יי' ונתחלפה היו"ד בוא"ו כמו ואתה הוה להם למלך / ואני כבר כתבתי (אסף ח"ב פ' כ')
 ששם שהי' אשר שהי' הוא כמו שם גדרי כמו חי מדבר שענינו החי אשר הוא מדבר ובעבור שהש"י אינו נגדר כסוג
 והבדל מיני כאשר בעלי הגדרים על כן באה הכפילה בשם אחד והטעם שהי' נקרא בשם כפי מה שהיה פועל לשעתו /
 והוא הדבר שאמר ר' אבה בר מנל בשעה שאמר משה מה שמו השינו הק"נה שמי אתה מבקש לידע ע"ש פעולותי
 אני נקרא : וארא אל אברהם / בן הוא דעת הראש"ע נפי' זה הפסוק / וכן מלתו על לשונו בעצם העגל שכתב
 שם ו"ל ומלת אליהם כבוד חונה בנורת גויה / והנה מקום לדברי ר"י נדרשי שהחבר הי' חותמו של הראש"ע ושניהם
 לדבר אחד נכתבונו : מפני שהוא עלם החכמה / מזה תבין כי כל שונאי החכמה אשר יסד ה' ביטוריו הוא זה שונא
 ה' / והנה הלש המון הסכלים ידמו כי נשתת החכמה ולומדיה קרבת אליהם ימלאו ונהפוך הוא כי מות ידעם כמקוב
 כל משנאי אהבו מות / ואפי' ככתוב אל תהי סכל לעם תמות בלא עתך / כי הן אלה רשעי ככל שונאי החכמה הם
 שונאי ה' שהוא עלם החכמה כאמור / וכאשר שמענו בן ראינו אחד קדוש מדבר נפי' הכתוב ומלס לשונאי על פניו
 להאבירו / ו"ל שונאי ה' הם המה המקוממים נכד רגונו ית' והנה הי' רגון הש"י להחיות האדם לפליעה גדולה
 וזה כאשר יכיל בחכמה אשר יסד ה' ביטוריו שאז ישב הסכל והמשכיל והמושכל עלם אחד וחיו כולם נכלל המושכל
 המיני הנלמי / והנה המבטל את החכם משלימותו זה הוא מתקומם נכד רגונו ית' והוא שונאי כנ"י בהיותו שונא לחכמה
 שהוא עלמותו כנ"י ע"כ הק"נה מאבירו מעולמו כאשר זמס להאביר החכם והוא שאמר דוד לי קוו רשעים לאבדני
 עדותיך אמתונו / פי' רשעי ככל חשבו להאבדני בעבור שאני מתנוון שלימות היצורים שהם עדות על שלימות בוראם
 וממליאם / ורתיי כי עוב לבאר הכתוב הבא אחריו והוא לכל סכלה וגו' כי הוא בלו מקשה כי לדברי הפרש"י

קבלה

החכמה מדה לו אבל אמוץ כח מן הכוחות המעשיות :
(ג) אמר הכוזרי איך תעשה ימדי שהם יורדו
גשמיות כמו רואה ושומע ומדבר
ושותב על הלוחות ויורד על הר סיני ושמה במעשיו
ומתעצב אל לבו .

אמר החכר הלא רמיריו לך בשופט צדק שאין
חטאת במדותיו ויוצא מדיניו הצלחת
עם וכבודם ויקרא אוהבם ושמה בהם וגזור על אחרים
בחריסת בתיים והחרים אותם ויספרו עליו בהפך זה
שהוא מואס אותם וכועס עליהם ושהאוויר וכל הגופים
נפעלים לרצונו ומצטיירים בדברו כאשר הצטיירו
השמים והארץ ונקרא כותב ומדבר , וכן מצטייר מן
הנשם הרק הרוחני הנקרא רוח הקדש הצורות הרוחניות
הנקרא כבוד ה' ונקרא על דרך העברה ה' בלבד כמו
יורד ה' על הר סיני ואנחנו עתידים להוסיף על הענין

הזה ביאור כאשר נדבר על החכמות :
(ד) אמר הכוזרי אמור שתהי נצול מכל המדות
עד שלא נתחייב רבוי מה יצילך
ממדת החפץ שאתח מיחס אותה אל הבורא והפילוסוף
מרחיק אותה ממנו .

אמר החכר כבר קרבנו אל ההצל'ה אם לא ישעון
עלינו ביותר מרחפץ נאמר לו אתה
הפילוסוף מה הדבר אשר שם אצלך השמים טובבים
תמיד והגלגל העליון נושא הכל ואין מקום לו ואין
נטייה בתנעותו וכדור הארץ מרכז עומד באמצעיהו
מבלי נטייה ולא סבה , ושם סדר הכל על מה שהוא
עליו מהכמות והאיכות והתמונות ולא תוכל להמלט
מהודות דבר ההוא כי לא בראו הדברים את עצמם
ולא קצתם את קצתם והדבר ההוא שם האוויר מצטייר
בשמוע בעשרת הרברים ושם המכתב מצטייר הרוח
בלוחות

תכלה מטעם תכלית / יקשו כמה קושיות א' מי יאמר דבר הוה שאין לו שחר ר"ל לכל קץ ראיתי קץ כי הוא
כאלו יאמר כל אדם הוא אדם והרא"ב רבי' בזה ואמר כי ב' קלוות יש בכל דבר התחלה וסוף וכל זה איננו שוה
כי מה יראה לומר בזה ומה שייכות יש לו בזה עם האמור לפניו ולאחריו / ב' אמרו רחנה מזונך הן לא ידענו זה מי
היא זו המלוה אשר אליה נשא המשורר את נפשו / ג' אמרו אחריו מה אהבתי קורתך מה שייכות יש לו עם האמור
לפניו ועוד דקדוקים אין נפשי להאריך לכן הדע ונחנת מ"שכ החוקר שנהניע לאדם ב' אהבות שאינם יכולים להתקיים
יחד אזי ישקלם נפלים הנמינה וידחה הגרועה מפני המעולה / והנה המשורר השינופו ב' אהבות א' אהבת החיים
הנשמיים / ב' אהבת ההתבוננות בפועל אלהים ומעשהו אשר יתנו חיים רוחניים כמ"שכ החוקר (ני' בלעשירי עס"ה)ם
והנה הוכרח לשקול שניהם ולדחות הגרועה / והנה מהמבואר שכל אהבה נשמת יש לה תכלית וקץ ד"מ האוהב לשתות
יין הנה כאשר ישקה די שבעו יקוץ בו וכן כל אהבה נשמת, לא כן האהבה הרוחנית שהיא אהבת ההתבוננות בפועל אלהים
ונדרכו שאין לה קץ שלא יקוץ בה האוהב לעולם אדרבה כל עוד יתבונן כן יוסיף וכן יפרוץ לאהבה ולהתבונן על כן ראה
לדחות חיו הנשמי' מפני החיים הרוחניים / והוא זה אשר אמר לכל תכלה ר"ל לכל תאוה ואהבה נשמת ראיתי קץ
וסוף והוא מן כלתה לתשועתך נפשי / רחנה מזונך אך מלות ואהבת אה' היא רחנה עד בלי תכלית כאמור ועל כן
אחריו מה אהבתי קורתך וגו' / זה הוא מביאורי על ס' תהלים : (ג) בשופט לך , לכן כל לשון רא' ושמיעה
הבאים בו ית' מורים על השנתן היושר או העול שב"א עושים זה לזה : כאשר הצטיירו השמים / ר"ל לעת הכריאה
כן יצטייר קול דברים באויר והמכתב בלוחות : כמו וירד ה' על הר סיני / ר"ל פי' וירד רבוד ה' / אולם אונקלס
פרנס ואקגלי ה' / אף כי נשאר מקומות דרכו לתרגם יקרא דה' : והפילוסוף מרחיק אותה ממנו / כי הכוונה מורה
על חסרון המכוון כאמור בריש מאמר א' : (ד) כי לא נראו הכוונה כי לא היו מעולם בלי עילה אשר מעוללם
ברגונן וחפנו על הסדר אשר הם עליו / וזה הפי' מוכרח כי הפילוסוף בלתי מאמין בחידוש :

ולב כאשר זכרתי ויש לארץ עור בזה עם המעשים והתורות התלויות בה אשר הם כעבודה לזכר אבל לא יתכן לסגולה הזאת להגיע אל הענין האלקי בבלעדי המקום הזה כאשר לא יתכן שיצליח הזכר בבלעדי החר הזה :

(ח) **אמר הכוזרי** ואיך הוא זה וכבר נבאו מאדם הראשון ועד משה בארץ אחרת אברהם באור כשדים ואחר כן יחזקאל ודניאל בבבל וירמיה במצרים .

אמר החבר כל מי שהתנבא לא נתנבא כי אם בה או בעבודה הנה נתנבא אברהם כדו שיעבור בה ויחזקאל ודניאל מפניה וכבר היו נמצאים בבית ראשון וראו בו השכינה אשר בהמצאה ה' מגיע לנבואה כל המוכן לה מהסגולה אבל אדם הראשון היא היתה אדמתו ובה מונ כאשר קבלנו כי במערה ארבעה זוגות אדם וחיה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה והיא הארץ הנקראת לפני ה' הנאמר עליה תמיד עני ה' אלקיך בה ועליה נפלה הקנאה והחמרה בין הכל וקין בתחלה כשרצו לדעת אי זה מהם הרצו לחיות במקום אדם וסגולתו ולבו לנחול את הארץ ולהרביק בענין האלקי ויהי וולתו כקליפה ואירע מה שאירע מהריגת הבל ונשאר קין ערירי ונאמר ויצא קין מלפני ה' שיצא מגורש מהארץ הזאת שבה היו והי נע וער בארץ וכן נאמר ביונה ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה' .

בלוחות קרא אותו אתה הפין או דבר או כאשר תרצה : (ח) **אמר הכוזרי** כבר התבאר לי סוד המדות ונתגלה לי הכנת ענין כבוד ה' ומלאכות ה' ושכינה ושהם שמורת נפלים על דברים נראים אצל הנביאים כמו שאמר עמוד ענן ואש אוכלת ועב וערפל ואש ונונה וכאשר נאמר על האור בבקר ובערב וביום המעונן כי האור ניצוץ מהשמש אף על פי שהיא נסתרת ונאמר שהאור והניצוץ מעצם השמש ואינו כן אך הגופות נפעלות בכחם ויאורו בהם .

אמר החבר כן הכבוד ניצוץ אור אלקי מועיל אצל עמו ובארצו :

(ז) **אמר הכוזרי** מאמרוך אצל עמו כבר התבאר לי אבל מאמרי ובארצו קשה לקבלו .

אמר החבר אל יקשה בעיניך שתתיחד ארץ ברבר מכל הארצות ואתה רואה מקום שמצליח בו צמח מבלתי צמח ומוצא מבלעדי מוצא והי מבלעדי חיה ומתייחדים יושביו בצורות ומדות מבלעדי זולתם ובמצוע המזג תהיה שלמות הנפש והסרונה :

(ו) **אמר הכוזרי** איני שומע עם השוכני בארץ ישראל יתרון על שאר אנשי העולם .

אמר החבר כן הרכם זה שאתם אומרים שמצליח בו הזכרם אלו לא היו נוטעים בו הגפנים ועובדים העבודה הראויה להם לא היה עושה ענבים והמעלה המיוחדת הראשונה היא לעם שהיא סגולה :

(ה) ושכינה / כל אדם או מקום שנראה בו ענין נפלא וזר נשבע נאמר עליו שהשכינה שוכן עליו / והטעם שכינת כבודו והשנחתו יס' : כן הכבוד / ר"ל הנבואה לא תחול כ"א בעם ה' ונא' : (ו) כבר התבאר לי / שהם הסגולה מכני אדם כמזרח במזרח הראשון וכ"כ וכפלינו אני ועמך / אך שלא תחול הנבואה כ"א בא"י וה' לא שמעתי : (ז) כן הרכם זה / ממל מל מהר אחד שמליות בו הכרמים שאיננו מליות כי אם בעבודת הכרמים ככה לא ילמד העם לנבואה חפי' בא"י כי אם בעבודת הארץ ר"ל במעשה הקרבנות / וזאת היחה כוונת בלעם בקרבנותיו למען תחול עליו הנבואה / וכבר משלו הכתובים ג"כ ח"י לזכרם וישראל לנפן ככתוב כרם ה' לירידי ונו' / נפן ממזרים קשיע ונו' : (ח) וכבר היו נמצאים בבית ראשון / ר"ל יחזקאל ודניאל היו כפני בניק / ורומז אל אמרם ו"ל היו

וז לא ברח כי אם ממקום הנבואה והשיב אותו האלקים
 פמעי הרנה ונבא בה . וכאשר נולד שתי בדרמות אדם
 כמו שאמר ויולד בדרמותו כצלמו היה במקום הבל .
 בן אלקי כאדם . וזכה לארץ ההיא שהיא מדרגה למטה
 ענן ערן ועליה נתקנאו יצחק וישמעאל ונדהח ישמעאל
 בקליפה אף על פי שנאמר בו הנה ברכתי אותו במאד
 מאד בטובה העולמית ונאמר ליצחק אחר כן ואת בריתי
 אקים את יצחק רוצה לומר הדבקו בענין האלקי והטובה
 בעולם הבא ואין לישמעאל ברית ולא לעשוואם הצלותו
 ועל הארץ הזאת נפלה הקנאה בין יעקב ועשו בככורה
 ובברכה עד שנדררה עשו עם חוקתו מפני יעקב עם
 חולשתו ונבואת ירמיה במצרים בה ובעבורה וכן נבואת
 משה ואהרן ומרים בפארן כי סיני ופארן מנבול ארץ
 כנען מפני שהם מן ים סוף כמו שאמר יתברך ושרתי
 את נבולך מים סוף ועד ים פלשתים ומדברר עד הנחל
 ומדברר הוא מדבר פארן והוא הנאמר בו המדבר הנדול
 והנדוא ההוא כי הוא נבולה הדרומי והנדוד הוא נהר
 פרת נבולה הצפוני ובהם המזבחות שהיו לאבות אשר
 נענו בהם באש העליונה והאור האלקי . וכבר היתה
 עקדת יצחק אבינו בהר שלא היה בו ישוב הוא דה
 המזריה ונתגלה הדבר בימי דוד כשהיה מיושב כי הוא
 המקום המיוחד המוכן לשכונת וארונה היבוס עובר
 וחורש בו כמו שאמר ויקרא אברהם שם המקום ההוא

ה' יראה . וביאר בחבתי הימים כי בית המקדש בנו בתה
 המזריה ושם מבלי ספק המקומות שראויים להקרא
 שערי השמים הלא תראה יעקב אבינו שלא תלה
 המראות אשר ראה לא בזכות נפשו ולא באמונתו
 ובר לבבו אבל תלה אורתו במקום כמו שאמר וירא
 ויאמר מה נורא המקום הזה ועליו אמר קודם לזה ויפגע
 במקום רוצה לומר המקום המיוחד והלא תראה כי
 הועתק אברהם מארצו כאשר הצליח והיה אז ראוי
 להרבק בענין האלקי והיה לב הסגולה ההיא וההערתק
 היה אל המקום אשר בו הנמר השלמתו כאשר ימצא
 עובר האדמה אילן שפריו טוב במדבר ומעתיקו אל
 אדמה נעברת מטבעה שיצליח בה בשרש ההוא ומגדלו
 שם וישוב פרדסי אחד שהי' מדברו וירבה אחר שהיה
 מעט שלא הי' נמצא אלא בעת שזדמן . וכן שבה
 הנבואה בורעו בארץ כנען רבו אנשיה כל ימי עמדם
 בארץ כנען עם הענינים העוזרים מטהרות והעבודות
 והקדנות כל שכן המצא השכינה והענין האלקי כמו
 צופה למי שראוי להרבק בו שיהי' לו לאלקים כמו
 הנביאים והחסידים כאשר השכל צופה למי שנשלמו
 טבעיו ונשתוה נפשו ומדותיו שיחול בו על השלמות
 כפלוסופים וכמו שהנפש צופה למי שנשלמו כחורטיו
 הטבעיים השלמה מוזמנת למעלה ירירה ותחול בו
 בחיים וכמו שהטבע צופה למוג השוה באיכותיו שיחול
 בו והי' צמת :

ט אמר

היה / אחר שכבר היה מתנבא צ"י , ומשלו אללי לאור נר הדולק על ישרן למעלה כטבע האש , כנה כאשר יעמוד
 חתיו נר המעלה עשן אחרי הכני ימשך האור מהנר הדולק למטה וידליקו כנה הניצוץ האלהי ר"ל אור הנבואה
 בדרתו עליו על ישרו נוכח א"י / כנה בהמצא אי זה נביא בח"ל המעלה עשן הקדושה אחרי הכנותו או יעקב ארזו
 להשכיב עליו ולנבאותו : לא ברח כ"א ממקום הנבואה , לפי אמרם ז"ל ע"פ היו ה' אחר שכבר הי' בח"י מה הועיל
 בנחשו ע"כ יהי' עיקר הטעם שכל מי שתנבא בח"ל לא תנבא אלא בעזרה כאמור : נהר פרת נבולה הצפוני /
 עיי' מאור עינים : שלא הי' בו ישוב , ככקוב הנה מלאנוס בשדייער , וחתי' ככקוב נאשו כסך : ומעתיקו אל אדמה
 כענדק כנר נאמר זה העשל על כל שרשו יסובנו וגו' , אם יבלענו מקומו וגו' הן הוא משוש דרכו וגו' (אז"ח) :
 כאשר

(ט) אמר הכוזרי אלה כללי החכמה צריכים לפרוט ואין זה עתה מקומו ואחר זה אשאל אותך עליהם במקום החכמה והשלם עתה דבריך בספור מעלות ארץ ישראל .

אמר החבר היתה מעמרה להישיר כל העולם מוכנת לשבטי ישראל מעתה הפרד הלשונות כמו שנאמר בהנחל עליון גויים ולא נחנן לאברהם שידבק בענין האלקי ושיכרות עמו הברית אלא שיהי בארץ הזאת במעמד בין הברית ומה תאמר בהמון סגולה היו ראויים להקרא עם ה' בארץ מיוחדת נקראת נח'ת ה' ובעתים קבועים ממנו יתברך לא מהסכמה עליהם ולא נלקחת טחמרת הכוכבים ולא

מזולתה נקראו מועדיה בשחרות ועבודות דברים ומעשים משוערים מאצלו ית' נקראים מראכת ה' ועבודת ה' .
(י) אמר הכוזרי כסדר הזה ראוי שיראה כבוד ה' לאומה הנקראת עם ה' .

אמר החבר הלא תראה איך קבלה הארץ שבתות כמו שאמר שבת הארץ ושבתה הארץ שבת לה' ולא נתן רשות למוכרה לצמיתות כמו שאמר והארץ לא תמוכר לצמיתות כי לי כל הארץ ודע כי שבתות ה' ומועדי ה' אמנם הם תלויים בנחלת ה' :

(יא) אמר הכוזרי הלא תחלת קביעות הימני מן הציון מפני שהוא תחלת המזרח ליישוב :

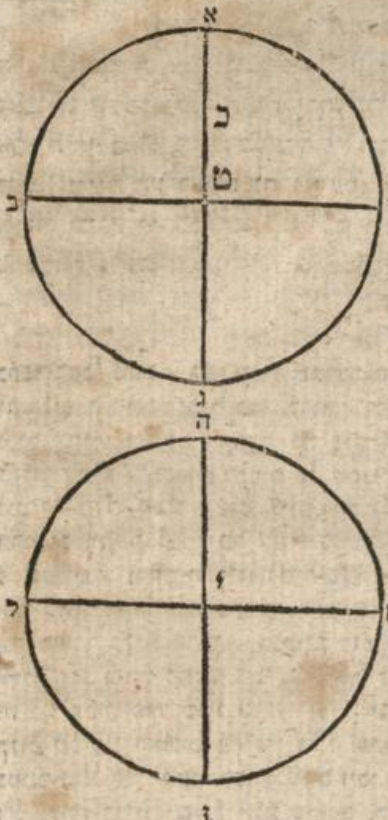
אמר

כאשר השכל זופס / ישא משלו ממדבר חי לומח על הסדר : (י) הם תלויים בנחלת ה' / כלם נקבעו על אופק א"י ותיקלים שלו וזה נשכנר כחם החוקר שכל מחוקק ראוי לו לקבע חגים לעם מדינתו בימי שמחתם כפי טבע מדינתם וכהנה הסודות האלהיות קבעה לנו שלש רגלים בימי שמחתנו באסיפת תנועת ארננו / פסח נקליר שעורים ושנועות נקליר חטים / וסכות באסיף כל התנועה : (יא) מן הציון / למען תדע ביאור דברי החבר בזה הסי' ראוי שתחית לנך אל סדר מסלך השמש ביום אחד ולחלק הקף כדור הארץ עם הזמן / וכהנה היקף כדור הארץ ממזרח למערב וממערב מתחם לארץ עד מזרח שמש חלקיהם הסוכניים לש"ס חלקים נקראים מעלות / מחציתו ק"פ מעלות וביעיתו ז' מעלות / והיום חלקיהם לכ"ד שעות / והשמש מאיר לעולם חצי כדור הארץ שהוא ק"פ מעלות אשר נוכח השמש / וחצי כדור הארץ אשר מהעבר השני הסוף / למאיר ונא נקרא יום ולחשך נקרא לילה / והאופן המפריש בין האור ובין החושך נקרא אופק / הנקודה מזה האופק אשר ממנה מתחיל השמש לזרוח על פני הארץ נקרא מזרח / והנקודה ממנו שנה יקבע השמש ויהי חשך נקרא מערב / האופן המפריש האמור הנקרא אופק המדומה ברעיון איננו עומד נח על מקום אחד סניב הארץ אפי' רגע אחד אבל הוא מתנועת בתנועת השמש ממזרח למערב ונדמה כאלו הוא קבוע על שני קוטבים אק"סין בל"א אחד באמצע לפון ואחד באמצע דרום וסובב גלילים ועושה נוקר לזה וערב לזה כטעם נולל אור מפני חשך וכטעם ויהי ערב ויהי בקר ר"ל שכל עמי היום היה נוקר לזה וערב לזה כמ"ש הרמ"ב ז"ל האופן הנדמה שהוא יולא מקובע הדרומי ועובר על אמצע כדור הארץ אל הקוטב הצפוני ומשם אל תחת לארץ עד הניעו אל הקוטב הדרומי / חציו העליון נקרא חצי היום וחציו התחתון נקרא חצי הלילה יען כי בהניע השמש נוכח ראשי בני אדם הסוכנים על זה האופן אז הוא חצי יום להם ובהניע השמש מתחת לארץ נוכח רגליהם הוא חצי הלילה לשוכני מעלה / וזה האופן האמור נדמה כאלו הוא קבוע בלתי מתנועת כמו אופן המפריש / ולמען הראותך זה בחוש הראות נניח עינול א ב ג ד הוא אופן המפריש הנקרא אופק הרי"ל אנט בל"א הסובב ממזרח שהוא בנקודת א מהצד שהוא מקום סוכני לין דרום מערב לפון ונדמה כאלו חוסיך את כדור הארץ ומבדיל בין חציו העליון לחציו התחתון הנרשם בניור ה ל ז ה / ונדמה כאלו הוא כפול מונח מתח עינול א ב ג ד באופן שנקודת ז נוגעת בנקודת א וז' נב והל"ג ויהי סדר הנחה א ז ב ל ג ה ד ח / ונקודת ט הוא מקום ארץ ישראל ונקודת י היא נוכח רגלי א"י וקו א ט ג הוא רושם הלוך השמש ביום וקו ה י ז הוא רושם הלוך השמש בלילה

וקו א ט ג ו י א ז ו

וקו ד ט ב הוא חזי היום ור"י ר הוא חזי הלילה ובהיות שאין צענוול התהלה וסוף על כן נרדו חזינו לשום התהלה לכל יום ויום בפני עצמו מוכרחים אנחנו לשום זמן מוגבל לזה / וברדו חזינו לשום סדר לימים מוכרחים אנחנו לגבול מקום בכדור הארץ אשר בו יתחילו למנות סדר הימים / והנה התהלה הזמנית ליום זיומו הוא הערב בכתוב מערב ועד ערב תשנתו שנתכס / אולם התהלה סדר הימים ר"ל סדר מיני ימי השבוע הוא נקודת ג אשר בזויר אבגד שהיא מערב א"י שבו נברא האור תהלה בשנת שלפני יום א' לט"ב ושקע לשעתו לדברי החבר כמו שיבאר / והוא

הערב הראשון לשוכני א"י בנקודת ט / (אשר עליו הוסדו שנתות ה' נראשים רדת המון בסיני שהוא מגבול א"י) / להיותו במרחק ק"פ מעלות ממנו והי' או חזי יום קוהו לשוכני נקודת ג ואור בקר קוהו לשוכני נקודת י ובשעה שעות שהוא רביעיית היום הלך השמש רביעיית כדור הארץ שהוא ל' מעלות והגיע נוכח נקודת י והי' אז חזי ליל א' לשוכני נקודת ט ועת ערב הראשון לנקודת ג (ולא נחשב לו חזי היום שלפניו בהיות שאין ערב לפניו / וכן כל הורחות שאחריו אשר ביום ההוא לא נחשבו במספר ימים יען אין ערב לפניו) / ונחשבו לזמן קוהו והי' אז עת בוקר קוהו לנקודת א שהוא לין / ובי"ב שעות הלך השמש חזי כדור החתהון של הארץ והוא ק"פ מעלות והי' אז עת בוקר יום א' לנקודת ט ועת ערב הראשון לנקודת י וחזי היום קוהו לנקודת א היא לין ובי"ח שעות הלך השמש ב' רביעיית כדור הארץ שהוא ר"ע מעלות / והי' אז עת חזי יום א' לנקודת ט / ועת בקר יום א' לנקודת ג / ועת חזי ליל א' לנקודת י וערב יום הראשון לנקודת א / והנה לפי האמור הלך הסדר להקדים שנת א"י על שנתות ח"ל עד שהיומר מאוחר ממנו הוא שנת לין המתחיל בי"ח שעות אחר התהלה שנת א"י ויותר יש לומר ששנת דמשק שהוא סמוך לעזרת א"י ודנוק אליו יחי' מאוחר בכדי כ"ד שעות בקירוב יען הערב שמשו של יום א' היה אחרי הערב שמש יום א' של א"י בכדי כ"ד שעות לפי האמור / אבל הוא החבר עשה פשר דבר שאנשי ח"ל ישנתו שנתם בזמניהם אף כי לפי הסדר הי' ראוי שיקדמו לשנות לפי חשבון קדימת הערב שמש של א"י להערב שמשו עד שדמשק הי' ראוי להקדים שנתם יום שלם / ולין ח"י שעות / ושוכני נקודת י י"ב שעות / ושוכני נקודת ג ו' שעות וזה כי השוכנים בין לין ובין א"י ר"ל במרחק ק"פ מעלות המורחיים לא"י והם השוכנים בקו א א' אלה כלם לא"י יחסבו אף כי יקדימו קצת שנתם כי גם בא"י המורחיים מקדימים לשנות מהעערכיים / אך המדינות אשר למערב א"י עד לין ולין בכלל שונתים עכ"פ משנת א"י ששה שעות כמו

שוכני לין ושניתה אלה השש שעות שונות בשניתה כל היום / והוא הדבר הלמד מאמרס ז"ל בולד קודם חלות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה / פי' אם הי' המולד לפי החשבון קודם חלות בא"י בידוע שהוא נראה בא"י סמוך לשקיעת החמה שהוא חזי היום לנקודת י כי כ"ד שעי מיכסא סיהרא תמיני סרי מעתיקא וסית מחדתא שאו יראה הירת לאנשי א"י קודם שקיעת החמה על כן עושים אותו היום ר"ה / והנך רואה ששש שעות מהחדשה חשונים ככל היום מהחדש / אשר מזה נלמוד הדין בשנתות וי"ע שהשש שעות שונותין זה בא"י חשונים ככל היום בשאר ארצות / וכבר הפירונו עטובה ון באמרי בינה בשער ט' ממנו / ובהר תניינא (דף ה' ע"א) הפירו מנוכה ון על אמרס ז"ל בחבורא קדמאה כד אקפלב ליליא אחי ק"נה לאשתעשע עם לדיקיא בג"ע :

בשבעת ימי השבוע ואל תטעון עלי באלו שהתחילו
 מחצות יום סוף היישוב במערב והוא בא השמש בארץ
 ישראל ובו נברא האור הראשון ואחר כך השמש נופני
 שהיה אור ובו לעתו והיה לילה ליישוב והלך הסדר
 להקדים הלילה על היום כמו שאמר ויהי ערב ויהי בקר
 וכן הוזהרה התורה מערב ועד ערב תשבתו שבתכם /
 ועל תטעון עלי באלה החדשים המבישים גונבי החכמה
 ולא היתה כונתם לנגוב אבל מצאו החכמות מסופקות
 מעת שנפקה הנבואה והתחכמו משכלם וחברו חכמים
 אשר נתנה סברתם ומכלל זה ששמו הצין תחלה לימים
 בהפך התורה לא בהפך גמור מפני שהם מסכימים עם
 אנשי התורה בתחלת היום שהוא מהצין אך המחלוקת
 שבינינו ובינם בהקדימו הלילה על היום וצריך שתהיה
 השמונה עשרה שעות עקר בקריאת היום השביעי מפני
 שארץ ישראל שהיא מקום התחלה לקריאת שמורת
 הימים בינה ובין השמש בעת שהוחל לקרא בשם שש
 שעות

אמר החבר וחלף התחלת השבת אינה כי אם
 מאזני ומאלוש קודם לכן שירד המין בו
 תחלה ופי השבת נכנס על מי שבא עליו השמש
 אחר סיני על המדרגה עד אחרית המערב ואחר כך עד
 אשר תחת לארץ ואחר כך עד הצין אשר הוא מזרח
 היישוב ויקרא השבת לצין אחר ארץ ישראל בשמונה
 עשר שעות מפני שארץ ישראל באמצע ליישוב וכאשר
 בא השמש לארץ ישראל הוא חצי הלילה בצין וחצי היום
 לארץ ישראל הוא בא השמש לצין וזה הוא סוד הקבוע
 אשר הוא נבנה על ייה שעות כמו שאמר נולד קודם
 חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה והכונה היא
 לארץ ישראל שהיא מקום התורה והוא המקום שהורד
 בו אדם מנגן עדן בליל שבת וממנו תחלת המנין סמוך
 לששת ימי בראשית ותחיל אדם לקרוא שם לימים
 וכל אשר נושבת הארץ ורבו בני אדם היו סופרים הימים
 כאשר יסר אותם אדם ועל כן לא יחלקו בני אדם

ואל תטעון עלי / ר"ל שלא יקשה איך יתכן שקבלו סדר ימי השבוע מאדם / הלא יש בני אדם השמים התחלת הימים
 חלוק היום ואנחנו בני תורה שמים עם התחלת הערב וזו המחלוקת תורה כי לא מקבלת אדם כלנו חיים נהיות שם
 שינוי התחלת הימים בינינו / על זה הוא כמשיב לאמר שעס אחד לשיהם וזה כי כלם מודים שהאור נברא בשבת
 קודם יום א' למ"ב סמוך למערב א"י בנקודת ג' מאופק א ב ג ד כאמר נקודם / אלא שאנחנו בני תורה שמים
 התחלת הימים הערב שהוא עם הראות האור תחלה בא"י / ואלה העושים שמים התחלת הימים חלוק היום שהוא
 עם הראות האור תחלה בנקודת ג' בחלוקת היום שלו שהוא עריבת השמש לא"י : ובו נברא האור הראשון / באופק
 המערבי נברא האור בשבת שלפני יום א' למ"ב ערס נברא השמש ביום ד' וסקע לשעתו ויהי ערב ליום א' ובלעדו
 זאת השקיעה המוקדמת לנוקר לא יתכן לאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד / והנה לפי דברי החבר נברא האור ערס
 שש ימי המעשה / והנה כל חכם מבין מדעתו כי לא לאמונה נברו בדרך הגאונים אשר נבאו ונו יחרלו לשונם
 עלי בנידון זה כי לו חכמה יסבילו זאת כי לא עלי תלונתם כ"א על גדולים ועונים ממני ומהם / ועל אנשים כערכם
 התפלל המסורר לאמר אל תבואני רגל נאום וגו' / והן נהיות כי ביאור החבר הוא לי לישועה הנה אני לא כן ביארתי
 המקרא הזה כי מלבד קושית דברי הערב הראשון עוד מנוכה אחרת הולכת וסוערת על מראה הערב והבקר במ"ב למע
 באמרו אחרי פעולת דבר יום ביומו נהיות שהערב והבקר קדמו אל הפעולות והיו ראויים להוכר ערס יזכור פעולת
 יום ביומו המשל בו איך יאמר ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ויכלו השמים וכו' והנה נהיות הבקר אור ליום הששי
 עדין לא כלו השמים והארץ נהיות שעור יש לברוא אדם וחיה / אף כי כבר נאמר זה הלא הי' לו לומר על הסדר
 אחר ויהי ערב / לכן אמרתי כי טעם כל ויהי בקר שנפרשה הוא כעסם וגבר ימות ויחלש / שפי' וכבר חלש / והוא
 העבר היותר מן הנשלים אשר נשאר לשנות / ופירושם ויהי ערב עתה וכבר הי' בקר לפניו / ומדעני קרא ולא נקב
 על

שעות ואיננו להתמיד שם השבת על הרמיון על היום
 אשר התחילה השמש לסבב מסוף המערב וראה אותם
 ארם שוקעת והוא בארץ ישראל וקרא תחלת השבת
 עד שהגיעה אל עומת ראשו אחר שמונה עשר שעות
 והיתה ערב לתחלת הצין ונקרא שם תחלת השבת והי'
 סוף נדרו הקריאה מפני שמה שיש אחריו אמנם נקרא
 בשהוא מזרח למקום שממנו מתחילים לימים ואין להמלט
 ממקום משתתף תהי' תחלת מזרחו אחרית מערבו והוא
 לארץ ישראל תחלת הישוב ואין זה בדין התורה לבד
 אבל בדין הטבע גם כן כי לא יתכן שיהיו הימים
 השבועיים נקראים בשם אחד בעצמו לישוב כלו אלא אם
 נקבע מקום שיהי' תחלה לקריאה ומקום מתפרד שלא
 יהי' קצתו מזרח לקצתו אבל קצתו מזרח נמור וקצתו
 מערב נמור . ואם לאו לא תשלם לימים קריאת שבת
 ידוע מפני שכל מקום מסביב אמצע הארץ מזרח ומערב
 יחד ותהי' צין מזרח לארץ ישראל ומערב להתחית
 הארץ והתחית הארץ מזרח לצין ומערב למערב והמערב
 מזרח לתחתית הארץ ומערב לארץ ישראל . ואין מזרח
 ואין מערב תחלה ולא סוף ולא שעות ידועים לימים
 והסדר הנזכר נתן שמות ידועים לימים ותחילת מארץ
 ישראל אך לקריאת השם רוחב על כל פנים מפני שלא
 יתכן לזכור מקומות כל נקודה ונקודה מארץ כי בירושלם
 עצמה מזרחים ומערבים רבי' ושמזרח צין דרך משל איננו
 מזרח בית המקדש ועגולי אפיקהם משונים על דרך האמת
 אשר לא ישיגום החושים כל שכן דמשק מירושלם יאזי
 אפשר שלא נאמר ששבת דמשק קודם שבת ירושלם
 ושבת ירושלם קודם שבת מצרים ועל כל פנים נזרה
 ברוחב . והרוחב אשר נתלקים בו הקטרים בקריאת יום
 בעצמו הוא שמונה עשרה שעות לא פחות ולא יותר
 קוראים אנשי הקטר הזה שבת וכבר יצאו אנשי קטר
 אחר מן השבת קטר אחר קטר עד שתשלמנה שימנה
 עשרה שעות מן העת שהתחילה בו קריאת השבת עד

שתהי' השמש לעמת ראש ארץ ישראל ותתלק הקריאה
 מהיום החוא ולא ישאר אדם שיקרא היום ההוא שבת
 אבל התחיל בקריאת שם אחר ועל כן אמרו נולד קודם
 הצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה כאלו אמר
 נולד קודם הצות יום שבת בירושלם בידוע שנראה ביום
 שבת סמוך לשקיעת החמה והוא ששם יום השבת
 התמיד שמנה עשרה שעות יאחרו שנפקרה קריאת
 מקום ההתחלה עד ששברה השמש לעומת ראש
 ארץ ישראל אחר זום ולילה . והתחיל להראות הירח
 למי שהי' בתחלת ארץ ישראל בשבת בערב והסכים
 עם מה שאמרו רבותינו שצריך לילה זיום מן החדש וכבר
 נסתלק שם השבת מן היישוב ותחילת יום ראשון אף
 על פי שיושבו ארץ ישראל יצאו משם יום השבת ושבו
 בתוך יום ראשון כי אמנם הכונה השם השביעי הפושט
 בכל הישוב שיאמר למי שהי' במערב באיזה יום קבעתם
 ראש השנה ואמרו יום השבת על הרמיון אף על פי
 שאחד מהם כבר הי' יוצא מהמועד כשהי' האחר במועד
 כפי מקומות מארץ ישראל אבל בקריאת ימי השבוע
 הי' להם המועד ביום אחר בעצמו והנה ידעת שבתות
 הי' ומועדי הי' תלויה בארץ שהיא נחלת הי' עם מרה
 שקראתו מאשר נקראה הר קרשו והרום רגליו ושער
 השמים וכי מציון תצא תורה ומה שהי' מודיוות האבות
 לדור בה והיא בידו עובדי עבודה זרה והנספם לת
 והעלותם עצמותם אליה כיעקב ויוסף ותחנת משה
 לראותה ונמנעה ממנו והי' הקצף והראתה לו מראש
 הפסגה והי' הסר ומה שהי' מבקשת האומות פרס וחורן
 ויון וזולתם להקריב עליהם ולהתפלל בעדם בבית החוא
 הנכבד ומה שהוציאו ממונס על המקום החוא ואם היו
 מהזיקים בחקים אחרים מפני שלא קבל אותם הנימוס
 האמתי ומה שהם מדוממים אותם עם העדר הראות השכינה
 עליו ושכל האומות הזננים אליו ומתאווים לו זולתנו מפני
 גלותינו ולחצנו וממה שזכרו רבותינו ממעלת יארך ספורו .

אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו אחר מיתה . אבל אמרו במי שהי' יוכל לדור בה ולא דר בה שאסור לשאת אותו אליה לאחר מותו שאמרו בחייהם ונחלתו שמתם לתועבה ובמיתתכם ותבאו ותטמאו את ארצו והי' מהקפדת רבי חנינא כאשר שאלו אותו אם מותר שילך פלוני לחוצה לארץ שייבס אשת אחיו שאמר אחיו נשא גוי' ברוך המקום שעקרו וחוא ידר אחריו . ושאסרו מכירת קרקע לנכרי ושאסרו מכירת הבית והגיהו חרב ושאמרו אין דנין דיני קנסות אלא בארץ ישראל ושל'א יצא העבד לחוצה לארץ וזולת זה הרבה . ועוד אמרו אירא דא"י מחכים ומאבתם אותה אמרו כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מוכטח לו שהוא בן עולם הבא . ואמר רבי זירא למי שרצה לעבור עמו בנהר בלי מקום מעבר מתאותו לעבור בארץ ישראל דוכתא דמשה ואהרן לא זכו ליה מי יומר דזכינא ליה :

(יג) **אמר הכוזרי** אם כן אתה חקצר בחובות תורתך שאין אתה משים מגמתך המקום

הזה ותישימו בית הייך ומותך ואתה אומר רחם עלי

ציון

(יב) **אמר הכוזרי** השמיעני קצת מה שיודמן לך מרבניהם .

אמר החבר מימה שאמרו בענין הזה הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מורדין ורנו

האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל שתצא שלא בכתובה והפכו והוא כאשר האיש אינו רוצה לעלות עם אשתו בארץ שיוצא ויתן כתובה ואמרו לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפי' בעיר שרובה גוים זאל ידור בחוצה לארץ אפילו בעיר שרובה ישראל שכל הדר בארץ ישראל דומה למי שיש לו אלוה וכל הדר בחוצה לארץ דומה למי שאין לו אלוה וכן ברור הוא אומר כי נרשני היום מהסתפח בגחלת ה' לאמר לך עבור אלקים אחרים לומר לך שכל הדר בחוצה לארץ כאלו עובד עבודה זרה וכבר שמו לארץ מצרים מעלה על שאר הארצות האחרות מקל והומר ואמרו ומה מצר'י שנכרתה עליה ברית אסור . שאר ארצות לא כל שכן . ואמרו כל הקבור בא"י כאלו קבור תחת המזבח ומשבחים מי שמת בה יותר ממי שנשוא אלוה מת מימה שאמרו

על הסדר ויהי בקר ויהי ערב והיו שני הא"וין משמשים בלשון אחד שהוא העבר הנשלם כלומר ויהי בקר ויהי ערב עתה ע"כ למדו ו"ל מזה שהערב ראוי להקדמו בהתחלת הימים מדשנה הכתוב לאמר ויהי ערב בעבר הנשלם ויהי בקר ביותר מן הנשלם , דע זה והבינו כי אמת הוא : ועבולי אפקיהם , אפני המכרישים שלהם הארי' לאנע בלע"ז נפרדים ונעט זה מזה עד שלא יורגש לחוש קדימה ואיחור בזמן ביניהם : ששנת דמשק , שהוא נמורת א"י , ומלרים הוא במערבית דרומית א"י . על כן תקדם שקיעת ע"ש לדמשק ותתאחר למלרים : נודה גרוחב , נודה שמה אופקים שונים במרחב ידוע משפט אחד להם בקריאת יום השבת אחר שלא נמלט ממרחב אופקים אפי' בירושלים ענמו : והרוחב אשר בחלקים בו , אולם הרוחב אשר בס' יחלקו האופקים בקריאת יום השבת בקדימה ואיחור הם האופקים אשר יגיע מרחבם עד התאחרות מהתחלת הקריאה י"ח שעות שהוא מרחב הילוך השמש ג' רביעי כדור הארץ ר"ל מנקודת ג' שהוא עת שקיעת השמש והתחלת שבת לא"י האוכנים בנקודת ט' , עד הגיעו עד נוכח נקודת ט' שהוא חזיון ט' לא"י ושקיעת מולאי שבת לזין האוכנים בנקודת א' , שהוא עת הסתלקות קריאת השבת מכל שוכני כדור הארץ כמו שקדם : אנשי הקוטור ו"ל אנשי האופק : וכבר ילאו , מולאי שבת א"י שהוא על נקודת ט' יקדם ו' שעות למ"ש נקודת ג' , ומ"ש נקודת ג' יקדם למ"ש נקודת א' שעת לארץ בו' שעות , והוא י"ב שעות אחר מ"ש ט' , ומ"ש נקודת א' יקדם י"ב שעות למ"ש א' הוא לזין , והוא אחר מ"ש ט' י"ח שעות כאמור : לילה ויום מן החדש , ר"ל מן השינוי החדש שנעשה בירח שהוא כ"ד שעי דמיכסי סיהרא : (יב) דומה למי שיש לו אלוה , וזה כי קיוס כל מנות תורת ה' עיקרם צא"י כמ"ש הרמ"בן ו"ל : כאלו עונד ע"ז , ר"ל עבודה שהיא זרם צה"ל כי עיקרה צא"י כאמור : (יג) א"כ אתה מקלד

צוין כי בית היינו ותאמין כי השכינה שבה אליו ואלו לא היו לה מעלה אלא התמדת השכינה ברה באורך רתתיק שנה היי מן הדין שתכספנה הנפשורת היקרות נתזכנה בה כאשר יקרה אותנו במקומות הנביאים והחסידים פל שכן היא שהיא שער השמים וכבר הסכימו כל האומות על זה הנוצרים אומרים שהנפשורת נקבצות אליה וממנה מעלין אותן אל השמים והישמעאלים אומרים כי היא מקום עליית הנביאים אל השמים ושהיא מקום מעמד יום הדין והיא לכל מקום פוגה וחג יאני רואה שהשרתהויתך נגדך חוגף יאז מנהג מבלתי כוונה וכבר היו אבותיכם הראשונים בותרים לדור בה יותר מכל מקומות מולדתם ובותרים הגרות בה יותר משהיו אורחים במקומותם כל זה עם שלא היתה בעת ההיא נראית השכינה בה אבל היתה מלאה זמה ועם כל זה לא היתה להם תאוה לא לעמוד בה ושלא לצאת ממנה בעתות הרעב אלא במצות האלקים והיו מבקשים לנשוא עצמותם אליה .

אמר הכוזרי יספיק לי זה בענין הזה וארצה עתה שתקרב ליי מה שקראתו בקרבנות זמה שיקשה על השכל לקבלו זמה שאמר את קרבני לחמי לאשי ריה נוחחי . ואמר על הקרבנות כי הם קרבן ה' ולחמו וריחו :

אמר החבר מה שאמר לאשי מישר כל קשה הוא אומר כי הקרבן ההוא והלחם וריח הניחוח אשר הם מווחסים אלי אמנם הם לאשי ריל האש הנפעלת לדברו יתי אשר מאכלה הקרבנות ואתר כן יאכלו הכהנים שאר חלקה ותכונה בזה תקון הסדר כדי שיהולו בו המלך חול גדולה לא חול מקום ושום דמיון הענין האלהי הנפש המדבררת ההלה בגוף טבעי בחמי כאשר נשרו טבעיו ונסדרו כהריו העליונים והתחתונים סודר נכון לענין יותר נעלה מענין הבהמות היי ראוי שיהול מדרך השכל אצלו להורות אותו ולישרו ולהתחבר אצלו כל עת אשר ישאר הסדר ההוא וכאשר יפסד הסדר יפרד ממנו וזומה לכסיל כי השכל צריך למאכל ולמשתה ולרית בעבור שרואה אורו כי הוא מתמיד

אמר החבר הובשתני מלך כוזר והעון הזה הוא אשר מנענו מהשלמת מה שיעדנו בו האלקים בבית שני כמה שאמר רני ושמוחי ברת צוין כי כבר היי הענין האלקי מוונמן לחול כאשר בתהלה אלו היו מסכימים כלם לשוב בנפש הפצה אבל שבו מקצתם ונשארו רובם וגדוליהם בבבל רוצים בגלות בעבודה שלא יפרדו ממשכנותיהם ועניניהם ושמא על זה אמר שלמה אני ישנה ולכי ער כנה חגלות בשינה והלב הער התמדת הנבואה ביניהם . קול דודי דופק קריאת האלקים לשוב . שראשי נמלא טל על השכינה שיצאה מצללי המקדש ומה שאמר פשטתי את כתנתי על עצלותם לשוב . דודי שלח ידו מן החור על עזרא שהיה פוצר בהם

אמר החבר הובשתני מלך כוזר והעון הזה הוא אשר מנענו מהשלמת מה שיעדנו בו האלקים בבית שני כמה שאמר רני ושמוחי ברת צוין כי כבר היי הענין האלקי מוונמן לחול כאשר בתהלה אלו היו מסכימים כלם לשוב בנפש הפצה אבל שבו מקצתם ונשארו רובם וגדוליהם בבבל רוצים בגלות בעבודה שלא יפרדו ממשכנותיהם ועניניהם ושמא על זה אמר שלמה אני ישנה ולכי ער כנה חגלות בשינה והלב הער התמדת הנבואה ביניהם . קול דודי דופק קריאת האלקים לשוב . שראשי נמלא טל על השכינה שיצאה מצללי המקדש ומה שאמר פשטתי את כתנתי על עצלותם לשוב . דודי שלח ידו מן החור על עזרא שהיה פוצר בהם

מקצר / בזה הסית המלך את הסדר לעלות לא"י / אולם נסוף החמישי מזה הסיתו להשאר בח"ל / אך אמנם כן ררכי המתוככים למחול טעם לדבר והפכני : אבותיהם / ר"ל אברהם היי בר נש בעת ונתה סארץ / ועקב לא ילא ממנס נשני

קתמיד בהתמדתו נפרד בהפרסם ואיננו / כן אכן הענין האלהי מטיב לכל רוצה הטוב לכל זמנת שיסודר דבר זיכוין לקבל הנהגתו לא ימנע ממנו לאצול עליו אור וחכמה ודעת וכאשר יפסד סדרו לא יקבל האור ההוא והיה הפסדו / והתעלה הענין האלהי מהשיג אותו שנוי או הפסד בכל מה שיש בסדר עבודה מהעבודה והקרבנות והקטורת והזבחייה והמאכל והמשתה על תכלית הטהרה והקדושה עד שנאמני בהעבודת ה' ולחם אלהיך וזולת זה והכל פנוי לרצונו בסדר הטוב באומה והכחנים וקבולו מנחתם על דרך הרמיון וחולו אצלם לכבוד להם והוא נעלה ונקדש מן ההנאה במאכלם ובמשתיהם / אך מאכלם לנפשותם כמו שעבול האצטומכא והכבר כאשר היה נהקן ואחר כן יתקן הצלול ממנו בלב והצלול שבצלול ברוח יתקן הלב והרוח והמוח במזון שהוא ויתקנו גם כן כלי העבול ושאר האיברים ברוחות ההולכות אחריהם דרך הרפקים והעצבים והורידים / וכללו של דבר שיהיה המזון כולו מתוקן ומזומן לקבול הנחת הנפש המדברת אשר היא עצם נגיד קרוב לעצם המלאכים שנאמר בהם די מרחוץ עם בשרא לא איתנהו / וחול בגוף חול מלאכות והנהגה לא חול מקום והיא לא נהנית מהמזון ההוא מאומה כי היא נעלה ממנו והענין האלהי לא יחול כי אם בנפש מקבלת השכל והנפש לא תתבר כי אם ברוח חם טבעי אי אפשר לו כליתי מקום שיקשר כתקשר הלהב בראש הפתילה דמיון הפתילה היא הלב וחלב צריך אל משך דם והדם לא יתהוו כי אם בסבת כלי העבול על כן הוצרך אל האצטומכא הכבר ושמישהם / וכן נצטרך הלב אל הריאה והגרון והאף והקרום והמיתר המגיע למיתר החזה לעבודי הנשימי להשות מזג הלב

באוויר הנכנס והעשן היוצא והוצרך לבער מזוהרי המזונות אל כלים כהו דוחות וכלי היוצאה והשריף והי' הגוף מכל אשר זכרנו והוצרך כלים א העתקת הגוף ממקום למקום לכקשה מה שצריך אליו ולברוח ממנה שיוקחו וכלים שיביאו אליו וידחו מעליו והוצרך אל ידים ורגלים והוצרך אל יעצים מתרים במה שירא ממנו ויקוח אותו יודעים מה שהי' כותבים ומוכירים מה שעבר להזהר ממנוהו לעתיד או לקווחו / והוצרך אל החושים הנראים והנסתרים והי' הראש מחניהם בעזרת חלב והמשכרתו והי' הגוף כלו מסודר אחר שב אל הנחת הלב אשר הוא ממנה הראשון לנפש ואם תחול במוח הוא חול שני במצוה הלב וכןסדר החיות האלהי כאשר אמר יהושע בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם נפעלה האש בחפץ האלחים ברצונו באומה והיתה אות קבול מנחתם ותשורתם כי האש הוא הדק והנעלה מכל אשר תחת גלגל הירח מהנפות והי' מקום חלרה שומן חלבי הקרבנות ועתים ועשן ענן הקטורי והשמונים בדרך האש אשר איננה נתלית כי אם בחלב בשומן ובשמן כחום טבעי אשר הוא נתלה בדק השמן מהדם / וצוה האל יתי במזבח העולה ובמזבח הקטורת והמנורה ואחר כן העולות וקטורת הסמים ושמן המאור ושמן המשחה אולם מזבח העולה להרבק בו האש הגלויה ומזבח הזהב לאש היא יותר קלה ודקה אבל המנורה להרבק בה אור החכמה והדעת והשלחן להרבק בו הטובות הנופיות כמו שאמרו רבותי הרוצה להתחכם ירתי הרוצה להתעשר יצפין / וכל אלה עבודת לארון ולכרובים אשר הם במדרגת הלב והריאה מרחפת עליו והוצרך לאלה כלים ושמישים כמו הכיור וכנו ומלקחים ומחתות וקערות וכפות ומנקיות ומירות ומזלגות וזולת זה

נשני הרענון כ"א נרשיון ה' ככתוב אל חירא מרדס מזרימה : (יד) והללול שנללול ברוח / הוא דעת הקדמונים שמשנו שסנת דמיקת הלב וסגידים סופקיס הן רוס סיים העונר נסוכס / מה שסנת ענין כדוי כי סלמס שסרולת

הדם

והוצרך אל דבר שישמור אותם המשכן והאהל ומכסהו
 ולשמור הכל הצר המשכן וכליו והוצרך לנושאים לכל
 אלה ובחר האלקים לזה בני לוי שהם הקרובים כל שכן
 ועת העגל שנאמר ויאספו אליו כל בני לוי ובחר לנכבד
 שבהם והוא אלעזר הכהן לנכבד שבדברים והדק שבהם
 כמו שאמר ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המשחה
 וקטורת הסמים ומנחת המייד ושמן המאור כל אלה
 אשר נתלית בהם האש הזכה והקלה ויאור החכמה
 וחדעת ואור הנבואה באורים ותומים ולנכבדת שבכתות
 הלויים אהריו והם בני קהת לשאת האברים הפנימיים
 כמו הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וכלי הקודש
 אשר ישרתו בהם ובהם נאמר כי עבודת הקודש עליהם
 בכתף ישאו כאשר אין לאברים הפנימיים עצמות שעוורים
 נשיאתם אבל הכחות והרוחות נושאים אותם במה שדבק
 בהם ולמי שתחתם מהלויים והם בני גרשון נשיאת
 האברים הרבים החיצוניים והם יריעות המשכן והאהל
 מועד מכסהו ומכסה התחש ומסך ולמי שתחתם והם

בני מררי לשאת האברים הקשים קרסיו קרשיו ברידיו
 עמוריו ואדניו ונעזרו שתי הכתות בנשיאתם בעגלות
 כמו שאמר שתי העגלות לבני גרשון וארבע עגלות לבני
 מררי כפי עבודתם כל זה בסדר ותכונת חכמת אהיות
 ואיני גוזר הלילה שהכונה מעבודה הזאת היא הסדר
 הזה אשר זכרתיו אבל מה שהווי יותר נפלא ונעלה
 ושהיא תורה מאת האלקים יתברך ומי שקבלה קבול
 שלם מבלי שיתחכם בה בשכלו הוא מעולה ממי
 שיתחכם בה וחקר אך מי שנשט מהמדורגה העליונה
 ההיא אל המחקר טוב שיוצא בהם מוצאי החכמה משיעובם
 לסברות רעות ולספקות המביאות אל האבדון :

אמר הכוזרי הפלית החבר בטה שדמית אלא
 שהראש וחושיו לא שמעתי לו דמיון
 ולא לשכונ המשחיה :

אמר החבר אמת הוא ששורש החכמה מופקד בארון
 אשר הוא במדרגת הלב ושם עשרת
 הדברים ותולדותיהם והם התורה מצדו כמה שאמר
 ושמות

הדס בראש ושז לערק לאזיון בלע"ז היא תעשה זאת הדפיקה / וזה ענין לא נודע עדין צימיהם : (טו) הפלית
 החבר כמה שדמית / העולם בכלל והאדם ובה"מ שלשתם שזים זה לזה כי בכל אחד מהם שלשה מדורים תחתיים
 שניים שלישיים / בעולם הוא העולם השפל והוא עולם ההוי' וההפסד אשר נחוס הענפי יסודן / ובאדם כנגדו היא
 האלעומה המפסדת לורת המאכל ומהוה הדס נכח חוס הכבד / להשניע כל אברי טנוף ולתת חיל לכל כחוס הנפש /
 ובמקדש הוא המזבח המפסיד לורת הקרנות ומהוה ממנו לחם אשה להשניע הכחוס ומקרבם יחד לעשות רצון קונס
 בהנהגת העולם ובעבור זה נקרא קרבן להיותו מקרב כל המדע וההפכיות יחד כאמרס ו"ל בזהר / וכל זה ע"י האש
 אשר תוקד בו / המדור השני ממטה למעלה בעולם הוא עולם הגלגלים השופע שפע שבע רצון לשפלים מי שנים א'
 חמרי לקיים אישי המינים בשניעת לחם חמרי כל ימי מליחותם בעולם וזה ע"י תנועתם / ב' רומני להשפיע על
 החכמים חכמה ודעת ההנהגה המדינית וזה ע"י אור הכוכבים שבעת אלה עיני ה' המה שזמ"חנכל / ובאדם ירמוז אל
 משכן הלב אשר הוא יחשב דרכו איך יחי' בחיים החמרים ואיכנה יאחזו בחכמה אשר חזכה עמוזיה שבעה אשר היא
 תחי' בעליה חיי' רותניים / ובמקדש הוא העורה שנה שולחן בלפון אשר יחן חיים גשמיים נשבעתו ומורה בדרוס הרומז
 אל החכמה כעס כי בר מלוא ותורה אור / ושבעה נרוקים עליה כמספר חלקי החכמה והמאורות / ורמוז לדבר
 אמרס ו"ל הרולה להעשיר ילפין והרונה להחכים ידרים / המדור השלישי בעולם הם השכליים הננלדים ר"ל מלאכי
 אלהים החיים חיי מדע והשכל / אשר פי שנים להמה א' מדע החכמה המיוסדת בעולם ב' מדע הנבואה / ובאדם
 הוא הראש משכן המוח אשר הוא נושא לשכל המעשי ולשכל העיוני שהם פלס התורה והחכמה א' להשניל לעשות המעשים
 הישרי' כפי התורה והמנוה / ב' להשניל בעיוני לדעת את ה' על פי פעלו / ובמקדש בית ק"ק שבו הארון אשר
 היא

ושמת אותו מצד ארון ברית ה' ומשם תצאני השתי
החכמות חכמת התורה ונשיאת הכהנים וחכמת
הנבואה ונשיאת הנביאים והם היו כמו היועצים
המכירים המזהירים את האומה והמוזכרים והכותבים
והם ראש האומה :

(טז) אמר הכוזרי אם כן אתם היום גוף בלא ראש
ובלא לב :

אמר החבר כן הוא כאשר אמרת ועוד לא גוף אבל
עצמות מפורדות כמו העצמות היבשות
אשר ראה יחזקאל ועם כל זה מולך כוזר העצמות אשר
נשאר בהם טבע מטבעי החיים וכבר היו כלים לראש
וללב ורוח ונפש ושכל טובים מהגופות מצויירות מאבן
וסיד בראשים ועינים ואזנים וכל האיברים ולא חלה בהם
מעולם רוח חיה ואי אפשר שיהול בהם אך כמה צורות
דומות לצורות אדם ואינם אדם :

(יז) אמר הכוזרי כדברך כן הוא אמר החבר כי
העולם אשר חשבו להדמו לאומה

החיה לא יכלו אל יותר מן הדמיון הנראה הקימו בתים
לאקי ולא נראה בהם אות הפרשו והגזרו להראות עליהם
הנבואה נראתה החניפו והכעיסו ובעשו ולא ירדה עליה
אש מן השמים ולא מגפת פתאום כדי לברר אצלם
שהוא עונש מואת האלקים ועל הענין ההוא נפגע לבם
רוצה לומר הבית החוא שהם מכוונים אליו ולא נשתנה

עניני אבל ענינם משתנה כפי רובם ומיעוטם והוקתם
והולשתם ומהלקותם וחבורם ועל דרך הטבע והמקרה
ואנחנו כשימצא פגע את לבנו אשר הוא בירת מקרשינו
אברנו וכאשר יפא נרפא אנחנו בין שנהי' רב או מעט
ועל אי זה ענין שיהיה מנהיגנו ומלכנו והמושל בנו
והמחזיק אורנו בענין הזה שאנחנו בו מהפזר והגלגול
אל חי :

(יח) אמר הכוזרי כן הוא כי לא יעלה במחשבה
שאומה מן האומות יקרה בגלות
הזאת שלא תשתנה לאומה אחרת כל שכן עם אורך
הזמן הזה וכמה אומות אברו שהיו אהריכם לא נשאר
להם זכר מהם אדם ומואב ובני עמון וארם ופלשת
וכשדים ומדי ופרס והברדמייים והצבויים וזולתם רבים :

אמר החבר ואל החשוב כי מה שסייעתיך בדברך
חודאי ממני שאנחנו כמו הדבר המרת

אבל יש לנו התחברות בענין החוא האלקי בתורות אשר
שמש ברית בינינו ובינו כמיל'ה שנאמרה בה והיתה
בריתי בבשרכם לברית עולם והשבת שנאמר ברה כי
אות היא בני וביניכם לדורותיכם מלבר ברית אבות
וברית התורה אשר כרח אתנו פעם אחת בחורב ושניה
בערבות מואב עם הגמול והעונש התלויים בה הזוכרים
בפרשת והי' כי תוליד בנים וכמו פרשת כי יבאו עליך
ושירת האוינו וזולתי זה ואין אנחנו כמעלת חמת אך
אנחנו

הוא משכן הלוחם והחורה אשר משס קלא חורת המעשיות והשכלית באמונת ודעות ועליהם שני הכרונים רומז
למעשי ולעיוני / והיו פני אדם פניהם / וכניהם רומזי למלאכי אלהים המעופפי' עד"הכ ויעק אלי אחד מן השרפים
והוא רומז אל שכל העיוני שהוא חיי המלאכים המשותפי' לאדם ג"כ ונהיות שהעיוני שופע השפעתו על המעשי ע"כ
היו מעורות כמעט איש וליות / הן אלה כללי הדמיון אשר בין שלשם והמשכיל יבין פרעי הדמיונות אשר ביניהם :
והם ראש האומה / ר"ל הכהנים והנביאים הם יועלי האומה כמו הראש והלב באדם : (טז) גוף בלא ראש / כי אין
נביא וחזוה : עלמון מפורות / עד"הכ שה פנורה ישראל : (יז) הפרשו והגזרו / נהגו פרישות ונזירות :
החניפו / החניפו לאל זר והכעיסו את ה' במעשיהם ובעשו ברגליהם / והוא עד"הכ בנביאי חזוה ויפסחו על המונח
(מ"א י"ח) : ולא ירדה עליהם אש / כמו בנביאי חזוה / ולא מגפת פתאום / לא נאה מגפה על מריביהם כמו שנאה
למריבי בהן בעדת קרח : נפגע לבם / חרב בית תפלתם : (יח) התחיינה העצמות האלה / כוונתו אל הנמשל
כאמור

אנחנו כמעלת החולה הנשחף שנתיאשו מרפואתו כל
דרופאים והוא מקוה רפואה מצד המופת ושגוי המנהג
כמו שאמר הכתוב התחיינה העצמוי האלה / ונשלם
המאמר בהנה ישכיל עברי מן לא תאר לו ולא הרד
ובמסתר פנים ממנו נבזה ולא חשבנוהו רוצה לומר
משגוי הנראה ורוע מראהו כמו דברים המטונפים שיש
לאדם אסמניסות להביט אליהם ומסתיר פניו מהם ונבזה
וחדל אישים איש מכאובות וירוע חולי :

אמר הכוזרי (כא) כבר נתבאר לי איך הוא דב
חליים מכל האיברים באר לי איך
הוא דב בריאות מכלם :

אמר החבר היתכן שתתעכב בו לילה שתעשה בו
מורסא או סרטן או תבלול או חבורה
או בטול ההרגשי או רפיון כאשר יתכן להתעכב
בשאר האיברים :

אמר הכוזרי (כב) זה לא יתכן כי ביותר מעט מזה
יהיה המות ושהלב בוכך הרגשתו
מפני זכות דמו ורב כחו הוא מרגיש בדבר המועט
שיפגעהו

אנחנו כמעלת החולה הנשחף שנתיאשו מרפואתו כל
דרופאים והוא מקוה רפואה מצד המופת ושגוי המנהג
כמו שאמר הכתוב התחיינה העצמוי האלה / ונשלם
המאמר בהנה ישכיל עברי מן לא תאר לו ולא הרד
ובמסתר פנים ממנו נבזה ולא חשבנוהו רוצה לומר
משגוי הנראה ורוע מראהו כמו דברים המטונפים שיש
לאדם אסמניסות להביט אליהם ומסתיר פניו מהם ונבזה
וחדל אישים איש מכאובות וירוע חולי :

אמר הכוזרי (יט) ואיך יהי זה משל לישראל והוא
אמר אכן חליינה הוא נשא וישראל
לא מוצא אותם עד שמצאם כי אם בעונותם :

אמר החבר ישראל באומות היו כלב באיברים הוא
רב חליים מכלם ורב בריאות מכלם :

אמר הכוזרי (כ) הוסף לי עוד ביאור / אמר החבר
שהוא בחלואים מהמידים ופוגעים

כאמור שם (יחזקאל ל"ו) העלמות האלה כל בית ישראל המה הנה אומרים יבשו עצמותינו ונו / ונשלם המאמר /
וקשלו המשל בפרשת הנה ישכיל עברי (ישעי' נ"ב) ה' הנה ילית ישראל לעת הבאולה עד שיטקומו הנוים על
הלחמם ויאמרו מי חשב זאת שטע וו אשר חלה חלי נשחף יבשו ויטרפא : (יע) וישראל לא מצא אוחס / המלך
יתן יד לפי בעלי השלישים אשר פרשו זאת הפרשה על מחוקקם אשר הערס למוט נפשו למען כפר על עיתו להגלים
מדת שחת בעון א"הר ונליו יאמרו עדתו אכן חליינו הוא נשא ונו / אבל הוא החבר פירשו על ישראל שהוא
באומות כלב באברים שהוא רב החליים / והוא ישראל נשא חליים בהתדמותו בנוים עד"כ ויתערבו בנוים וילמדו
מעשיהם / אלא שהאומות אינט נפקדים על חטאתם משא"כ ישראל ככתוב ע"כ אפקוד עליכם ונו : ישראל באומות
כלב באברים / ככל החון הזה כן כתוב בזהר כ' כנחם / (דף רכ"א דפוס מנעובא / דף פ"ט עמוד ג' דפוס קראקא)
וכתב הרב ר' עזרי' מן האדומי' (באמרי בינה פ"ג דף רע"ז ע"ב דפוס ברלין) שיתכן שהוא החבר לקחו משם /
וזה בלתי נכון כי ס' בזהר נתגלה בימי ר' יצחק דמן / עכו תלמוד הרמב"ן והחבר הי' דימי הרא"ב בע עכ"פ קודם לו /
והרב הגאון מו' יענץ כתב בספר המעטפת הפך דבריו שהחכם ר' משה דיליון המוצא הראשון של קונטרסי הוהר
הוא זה לקח אלה הדברים מס' הכוזרי וקבעם בזהר על שם הקדמונים אשר כן עשה לפי דעתו במקומות אחרי מהוהר
שקבע מאמרי' בשם תנאים ואמוראים אשר לא המה / והרב הגאון הנ"ל ברוחב דעתו הראה כי החכם רמב"ל הנ"ל
שלא ידו בהרבה מקומות בס' הוהר יותר מאתים ידוע אינו לו בו / ואני הצעיר שמתו נוספות עליהם וקלתיים ישנתו
בעוד טעם ודעה אך אפס מקום להדפיסם מפני קנאת חמת הנושאים פנים בקורה / ונס הרב הגאון מיראה מדבר
לא הדפיסם השגותיו כ"א סמוך למוטו כמו שכתב בעלמו בס' המעטפת / על כן ילא משפט מעוקל כי רבים כהו
עיניהם מלהע הוהר ויעו ללכת ארחוק עקלקלות וילאו אהדת ולא שבו למו והם המה כת ש"ס שר"י / על כיוצא בו
באמר אל קטנה עור נדרך : (כ) ומונו עם העקים נכפוך / במונו הדק ירגיש הפוך העתים ר"ל
שינוי

שיפגעו ויזוהו אותו מעליו בעור שתשיאר בו יכולת לרחות וזולתו איננו מרגיש הרגשתו ומתעכבת בו הליחה עד שיעשו מוכנה החלאים .

אמר החבר אם כן צערו והרגשתו הם מביאים עליו רב החלאים והם הסבה לרחותם מעליו בהתחלת פגיעתם קודם שתושבו :

(כג) **אמר הכוזרי** כן הוא , אמר החבר וכן הענין האלקי ממונו כמעלת הנפש מן

הלב ועל כן אמר רק אחי ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם , ואלה הם החלאים אבל הבריות מה שאמרו רבותינו מוחל לעונות עמו ישרי מעביר ראשון כי איננו מגיח עונותינו להתעכב עלינו והיו גורמים לאברנו לגמרי כאשר עשה האמורי שאמר עליו כי לא שלם עון האמורי עד הנה והניחו עד שהתחזק חולי עונותיו וחמית אותו וכאשר הלב משרשו ועצמו שזה המוג דבקה בו נפש החיה כן ישראל מוצד שרשם ועצבים וכאשר ישיג הלב משאר האיברים חלאים מתאוות

הכבר והאצטומכא והביצים מרוע מוגם כן ישרא ישיגום החלאים מהתהמוות בניים וכמו שאמר ויתערבו בניים וילמדו מעשיהם , ואל יהי רחוק בעיניך שיאמר בכמות זה אכן הליינו הוא נשא , ואנחנו בצרה והעולם בכמותה והצרות המוצאות אותנו סבת לתקנת תורתנו ובור הבר ממונו ויצאת הסינים מתוכנו ובורנו ותקיננו ידבק האלקי בעולם כמו שידעת כי היסודות נהיו לחיו מהם המוצאים ואחר כן הצמח ואחר כן החיים ואחר כן הארם ואחר כן סגולת הארם , והכל נהיה בעבור הסגולה ההיא להדבק בה הענין האלדי והסגולה ההיא בעבור הסגולה כמו הנביאים והחסידים ועל זה הדרך נסדר מאמר האומר רתן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך ואחר כן רתן כבוד לעמך ואחר כן צדוקים יראו וישמחו מפני שהם סגולת הסגולה .

(כד) **אמר הכוזרי** כבר העירות החבר ודמית והטבת להעיר ולדמות אבל היה

צריך שנראה בכם מהפרושים והעובדים יורר מנה

שינוי : (כז) וזר הכר / ענינו מריקה וזכות כמו יתבררו ויתלנו וילרכו (דני' י"ג) : תן פחדך / לפי הסקפה הראשונה היא תפלת שוא / כי הכל נידי שמים חוץ מיראם שמים / ואיך יראו ממנו כל מעשיו / כי הנה דוממים כמו האנשים והמתכותיים וזולתם הם מעשיו ית' ואינם בעלי דעה עד שיראו מפני ה' / לכן תדע ובחנת שתפלה זו היא כמו הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל הסומות / שפי' פליאת מעשיהם יעירו את בני אדם לבשר תפלתו ית' על פיהם אשר כן תפלה נוראותיו ית' אשר פעל ועשה בכל מעשיו מהם יעירו ויעוררו את ב"א רואיהם לירוא מפני פחד ה' והמדר גאווה / ולפ"ו יהי' עעס ויראוך כל המעשים ר"ל סיכוי מייראים אוחך כאלו הוא יולא לסיים ומניין פיעל / והנה רוב המונינו מפלפים ומהגים בתפלה כלפניך הוריר / בפייהם ובשפתם יכבדוהו ולנס רחוק ממנו ית' כי אין איש שם על לב לבחון חין ערך נוראות עלילותיו ית' חף כי קלת החכמים בעיניהם ויראים נגד פניהם יעלימו עיניהם מראות נוראותיו ית' את פועל ה' לא יביעו ומעשה ידיו לא ראו בהשכל ודעה פליאת נוראותיו וחכמתו אשר יסד בהם / הפך דברי הרב בעל חונות הלכנו / אשר לזה לבחון בהם ולהוסיף בחינה על בחינה מדי יום ביומו אשר זו הבחינה היא עבודת ה' ועשות רצונו והדעת אותו ית' ככתוב בנחמה יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד וגו' / כי באלה חפצתי וגו' / ואלה העברים העורים יחזיקו עצמם לשלימים ויראים ועל כיוצא בהם נאמר ואתי יראתם אותי מלוא חכמים מלומדה / והנה מהמבואר שהיראה פי שנים לה א' יראת העונש ב' יראת הרוממות / והנה יראת העונש איננו נידי שמים ככתוב יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו / אולם יראת הרוממות שהיא הנאה אחר ההשתכלות וההתבוננות בכבוד הנורא אשר זה ההשתכלות היא מקם אלהים ככתוב כי ה' יתן חכמה וגו' ונאמר ויהי חכמה לחימוץ / ע"כ על זאת תפלה ובכן תן פחדך / ר"ל להעיר לבנת ב"א נוראות עלילותיו ית' להשקיל

באמת

מורה שחם בזולתכם

אמר החבר כמה קשה עלי שכחתך מה שחקדמרני
 לך מן השרשים והודיר אתה בהם
 הלא הסכמנו כי לא יתכן להתקרב אל האלקים כי אם
 במעשים מצויים מאת האלקים התחשוב כי הקורבה
 הוא השפלות והכניעה והרומה להם :
(כה) אמר הכוזרי כן עם הצדק וכן אני חושב וכן
 קראתי בספרים כמו שאמר מה
 ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה , ואמר מרה ה'
 דורש ממך כ"א עשות משפט ואהבת חסד וזולת זה הרבה
אמר החבר אלה והרומה להם הם החקקים השכליים
 והם ההקדמות וההצעות לתורה
 האלקית קורמת לה בטבע בזמן אי אפשר בלעדיותם
 בהנהגות איוו קהלה שהיה מבני אדם עד שקהל
 הלסטים אי אפשר שלא יקבלו הצדק בנייהם ואם לא
 לא היתה מתמדת חברתם וכאשר חגיע המרי מבני
 ישראל אל ענין שהקלו בתורתו השכליות והמנהגיות
 אשר אי אפשר מבלעדיהם לכל קהלה כאשר אין אפשר
 לכל יחיד מבלעדי הרבים הטבעיים מאכילה ושתייה
 ותנועה ומנוחה ושינה ויקיצה והחזיקו עם זה

בעבודות בקרבנות וזולתם מן התורות האלקיות השמועות
 הכתפק מהם נפחות ואמר ולואי שתשמרו התורות
 ששומרים אותם הפחות שבקהלות מקבלת הצדק והרבר
 הטובה וההודאה בטוב הבורא כי התורות האלקיות לא
 תשלמנה אלא אחר השלמת התורות המנהגיות והשכליות
 ובתורות השכליות קבלת הצדק וההודאה בטוב הבורא
 ומי שלא החזיק באלה איך מחזיק בקרבנות ובשבת
 והמילה וזולתם ממה שאין השכל מחייבו ולא מרחיקו
 והם התורות אשר בהם התיחדו בני ישראל תוספת על
 השכליות ובהם הי' להם יתרון הענין האלהי ולא ידעו
 איך יתחייבו אלו התורות כאשר לא ידעו איך ירד כבוד
 ה' בנייהם ואש הי' על קרבנותם ואיך שמעו דבור האל
 ואיך אירע להם כל מה שאירע ממה שאין הדעות
 מקבלות אותו לולי המעמדות וראות העין אשר אין בו
 מרחת ועל הדרך הזה נאמר להם ומה הי' דורש מן
 ועולותיכם ספו על ובחיכם וזולת זה ממה שרומה לו
 היתכן שיחזיק הישראלי בעשות משפט ואהבת חסד
 ועזוב המילה והשבת ותורת הפסח ושאר התורות ויצלה :
(כו) אמר הכוזרי לא כפי אשר הקדמת אבל דעת
 הפילוסופים יהי אדם חסיד ולא

ירגיש

באמתו כי הן יראת ה' רוממות היא חכמה : **(כד)** יוסר ממה שהם בזולתכם / ירמוו אל הנזירות והפרישות ביערים
 שנהבו בעלי דת זולתנו יוסר ממנו : **(כה)** כי חס ליראה : וזה יורה שהיראה היא העיקר והשכלית : והם הקדמות
 והלכות / לא כמו שאדם חושב שעם הכתוב שהיראה ועשות המשפט הם תכלית הקורה והמזוה / אבל החוקים
 הטבעיים הם הלכה והקדמה למנוח הדתיות כי המנוח הטבעיים המשותפים לכל העמים להם קדימה על מנוח
 הדתיות המיוחדות לבני ישראל לנד זה טעם מה ה' אלהיך שואל מעמך / כלומר העיקר שלם טעוה הכלכה כי קיום
 המנוח המיוחדות עם שניתם הכלליות דומה כמי שהין לו כסות לערו והוא מנקש ענק לזוארו / וזה שאמר ו'ל
 ע"פ אותי עזבו ואת תורתי לא שמו / ו'ל הלואי לוחי עזבו ואת תורתי שמו / וזה כי שמירת הקורה היא בכלל
 גדר היראה הקודמת לחכמה שהיא דעת את חלבים כאמרם ו'ל כל שיראת טעמו קודמת לחכמתו וכו' / על כן יאמר
 התנא הלואי עזבו דעת אהי' והחזיקו ביראת אלהים כי זה הפער לה' ולא המדרש הוא העקר כי חס המעשה / וחסי ככתוב
 הנה בדבר ה' מאסו וחכמת מה להם / ועודים השנים ר"ל היראה והחכמה נשיקחו על הסדר היראה קודם החכמה :
 ועולותיכם ספו / כי אחר שהין וחסעורר לחזיק בלדק הדת הטבעיים איה חזכו מקום לדת האלהי להקריב קרבן היא
 העולה לרצון מחשבת הלב : **(כו)** לא כפי אשר הקדמת / לא מחשבותיך מחשבות הפילוסוף / כי חסד חומר שהאדם

יקנה

ירגיש באיזו דת אם בהתייחד או בהתנצר או בזולת
 זה או בדבר שזורה לעצמו וכבר שבנו אלו התקשרה
 והסבא השכלית והתחכמו ויהיו כל בני אדם משתדלים
 לקבוע תורה במה שמיביאה אליו הקשתם וזה בטל
אמר החבר והתורה האלהית לא העבירה אותנו
 בפרושות אך בדרך השוה ולתת לכל
 כח מכחורת והנפש והנוף חלקו בצדק מבלי רבו כי
 הרבוי בכח אחר קצור בכח אחר ומו' עש' עם כח
 הראוה קצר בכח המחשבה ובהיפך מו' שנתה עם
 הנצחון קצר בזולתו ואין רב התענית עבודה למי
 שתאוותיו חלושות וכחותיו חלושים ונפשו רוח אבל טוב
 שיערן נופו ולא המעטת הממוץ עבודה כאשר יורמן
 מן המותר מבלי יגיעה ולא ישרידתו קנותו מן החכמה
 והמעשים הטובים כל שכן למי שיש לו טפול ובעיני
 נאוויו להוציא לשם שמים אך הרבוי יותר נכון לו וכללו

של דבר כי תורתנו נחלקת בין היראה והאבה והשמחה
 תתקרב אל אלקיך בכל אחת מוחנה ואין כניעתך בימי
 התענית יותר קרובה מן האלהים משמתרך בימי
 השבתות והמועדים כשתהי' שמחתך בכונה ולב שלם
 וכמו שתתחננו צריכים מחשבה וכונה כן השמחה
 במצותו בתורתו צריכים מחשבה וכונה שתשמה במצורה
 עצמה מאהברך המצות בה ורחיב מה שהטיב לך
 בה וכאלו אתה בא באכסנייתו קרוא אל שולחנו וטובו
 ותורה על זה במצפין ובגלוי ואם תעבור בך השמחה
 אל הננו והרקוד היא עבודה ורבה בענין האלקי ואלה
 הדברים לא הניחה אותה התורה מופקדים אבל כלם
 תחת מסורת מפני שאין ביכולת בני אדם להלק תקנות
 כחות הנפש והנוף ושיער מה שראוי להם מהמונחה
 והתנועה ושיער מרה שרוציא הארץ עד שתשבור
 שמיטה

יקנה שלימותו נמעשים אשר פי שנים להמה בדק א' דת הטענית הכוללת כל העמים ב' דת האלהיות הכוללות עם
 מיוחד אך הפילסוף אומר שאין עם אלא תורה אחת אשר לפיה יתקן אדם מעשיו על פי מדותיו / קפי הקורה היתה
 תורה אלהית או נדויה כאמור בפתיחת זה הספר : וכבר שבנו / וא"כ כבר שבנו אל החלקת הווכוח של ב"א
 יקנו שלימותם נמעשים מתחלפים איש איש כפי אמונתו ודעתו : וזה בטל / כי המעשים המתחלפים והאמונות השונות
 לא יתנו סכלים אחד שא"כ כל נעלי דמות שונות הלחמים זה עם זה באמונתם שהריגת חנרו מזה ורלון אלוה / יהיו
 שניהם רלוים לאלהים וקרנת אלהים ימלאו יחד ביעשים סותרים זה לזה כאמור בפתיחת הספר על כן דברי הפילסוף
 הוא ענין בטל וחדל לעולם : לא הענידה אותנו / אחר שהמלך דעתו ביעל דברי הפילסוף הנראים ישרים לפי
 השקפת השכל / ראה החבר לנעל דברי נעלי דק וולטינו הנראים ישרי' לפי השקפת הדמיון / וזה כי הדמיון יחשב
 דרכו שהנוריות והפרישות היתירה כמו שנהנו נעלי דק וולטנו הם יתנו השלימות מה שאין הענין כן אבל הדרך
 האמצעי בכל כח נפשי הוא הנבחר כי לא תוהו ברא ה' כל כחות הנפש ולא הנל יסד ה' התשוקה להניחו מן הכח
 אל הפועל אבל כלם לתכלית יתיר וירא ה' ילא ידי כלם כי יאחו בזה ונס מזה כל ינח ידו והוא הנקרא חסיד חללנו
 כאמור בריש שלישי מזה / וכן אמרו ז"ל ע"פ מחשבת חטא על הנפש ז"ל עתיד ליתן את הדין על שיער עלמו מן
 היין : עם הנלחון שנלח שאר כחותיו כמי שהרעיב את עלמו או חסם שאר כח נפשו על לא חסם עשה הוא זה קלר
 בכח שהוא בלי יושר : וכמו שהתחננו צריכים מחשבה / שהמחשבה היא העיקר בהם שהדבור בהם אינו להשמיע
 לש"ית מאווי לבנו כי הוא ית' יודע מעלויות לבנו / אבל הוא למען עורר את המתפלל לחשב דרכו כי הן לא בידו
 טובו על כן יכנע לאלהיו כי אם ה' לא יפיק מאווי לבו שוא עמלו מחשבותיו / וע"כ תקנו התפלה בלחש שהוא
 אמצעי בין הדבור והמחשבה כי הוא רק למען עורר מחשבת המתפלל כאמור ואם אין מחשבתו לשוא יספול באמרם
 ז"ל ע"פ הכין לבם תקשיב חוקך והנה מנעח התפלה הוא כמו הנוף והכוונה הוא כמו הנפש לנוף כנחוב ואם בינה
 פחה רוח חיים בהרובים יתו' מתוך נבלותיך יקומון (אסף ח"א י"ע) וכן אמרו ז"ל המתפלל בלא כוונה בלא עשה
 דוף בלא עשה : אל הננו והריקוד / בעובדיה דרב ברונא דסמך גאולה לתפלה ולא פסיק חוכא מי' כולת יומא /
 והשערה

בשמיטה ויובל וינתן מזנה המועשרות וזולתי זה
 וצוה על אשכנזי השבת ושבתות המועדים ושבתות
 הארץ והכל זכר ליציאת מצרים וזכרון למועשה בראשית
 מפני ששני הענינים דומים מפני שנעשו בחפץ האלקים
 לא במקרה ולא בטבע וכאשר אמר יתברך כי שאל
 נא לימים ראשונים אשר היו לפניך השמע עם קול
 אלקים או הנסה אלקים וחיתה שמידת השבת היא
 בעצמת ההודאה באלהות אבל כאלו היא הודאה מעשית
 כי מי שמקבל מצות שבת בעבור שבת חי כלות מועשה
 בראשית כבר חזרה בחרוש מבלי ספק ומי שהורה
 בחרוש הורה במחדש העושה ית' ומי שלא קבלה יפול
 בספקות הקדמות ולא תוך אמונתו לבורא העולם אם
 כן שמידת השבת מקרבת אל הבורא יותר מהפרישות
 והנזירות וראח הואך שב הענין האלהי הדבק באברהם
 ואחר כן בהמון סגולתו ובארץ הקרושי מביא הענין
 מדרגה אחר מדרגה ונוהר בזרע עד שלא גמלט מהם
 אחר והגיה אותם בטוב שבמקומות והפרס והרבה הרבוי
 ההוא המופלא עד שהעריק אותה ונטעם באדמה
 הראויה לסגולה ונקרא אלהי אברהם ואלהי יצחק כאשר
 נקרא יושב הכרובים ויושב ציון ושוכן ירושלים לרמותם
 בשמים כמו שאמר היושבי בשמים מפני הראות אורו
 באלה כהראותו בשמים אך במצויע עם ראויים לקבל

האור ההוא והוא מאציל אותו עליהם ונקרא זה מומנו
 אהבה והיא אשר נקבעה לנו ונרתחייבנו להאמינה
 ולהודות עליה באהבת עולם אהבתנו כרי ששני אל
 לבנו שהתהלה ממנו לא ממונאנהנו כמו שנאמר בבדיאת
 החי על דרך הדמיון שהוא לא ברא את עצמו אך
 האלהים יצרו והתקינו כאשר ראה חומר שראוי לצורה
 החי כן הוא יתברך המתחיל להוציאנו ממצרי' להיות
 לו לעם סגולה ויתהי לנו למלך כאשר הוא אומר ושונה
 אני ה' אלהיכם המוציא אתכם ממצרים להיות לכם
 לאלהים ועוד שאמר ישראל אשר בך אתפאר :

כז אמר הכוזרי כמה יצא המאמר במקום הזה
 ויחילה רבה שיחיה חבורא מתפאר בבשר
אמר החבר ההי זה קל בעיניך בבדיאת השמש
כח אמר הכוזרי כן מפני גודל מעשיה מפני
 שהיא אהר הבורא חסבה בהורה
 ובה ובעבודה מסתדר הלילה והיום ופרקי השנה וההיום
 המוצאים והצמח והחיים ובאורה הבחיר תהי הראות
 והמראי הנראים ואיך לא יהי בריאתה תפארת לעושה
 אצל המדברים

אמר החבר והלא אור הלבבות יותר דק ומועולה
 מאור הראוי והלא היו כל אנשי העולם
 בערוך
 נשמחה היא העיקרית בעבודת הש"ת ככתוב חת אשר לא עבדת אלהי' נשמחה / וזה כי העושה דבר מה בעלנן העליון
 מביאו שלא יפסול עוד כזה ד"מ מי שיתן לזקה בעליון הנה בגוף עוד לידי מדה זו יקבץ ידו מתם לזקה כי העליון
 יעזור לו כמ"ש החוקר (כשני לשני מס' המ) ע"כ היתה השמחה עקרת המלכות / ועליה יוהיר המשורר לאמר ענדו
 אלהי' בשמחה ר"ל השמחה עצמה המושגת ממעשה המנוח או מהשגת הש"ת ע"כ יסמך לז' מנקהי' ה' / היא עצמה
 עבודת האל ית' / והיא כעין זרע לשמחה הנלחמת המושגת לעושה כעו"כ ככתוב אור זרוע ללדיק וליסרי לב שמחה
 פי' אור ענינו שמחה ככתוב ליהודים היתה אורה ושמחה שהוא כפלי הענין נמ"ס / ונאמר חממת אדם תחיר פניו /
 ר"ל שמחה ונהי יאמר שהשמחה הקענה אשר בזה העולם היא כעין זרע לשמחה עולם אשר כעו"כ אשר ללדיק נמטעים
 ויסרי לב כהשגת אמתו / והוא מהסירים בעלמחלתי הרבליים כי מלת זרוע האמו' בראש הכתו' חסרה נרגל הב' והרחו' זרוע
 שמחה / ונקרא זה אלל המדקדקי' מוסך אחר עמו : (כו) ומחלה המליצה / כאלו שחדה בעדו ית' למחול לה על
 גסות הדבר והפעולה ח"ך שהוא ית' יתפאר בכשר ודס : (כח) המולאים / המתכוהיים והאנשים היקרות ושאר
 הדומים המולאים מן הארץ : אור קלכות / המחיר עיני השכל לדעת החמת בעינינו הנשגתי' כאמור
 אחריו

בעורו ובתעות קודם בני ישראל זולתי היהודים אשר זכרנום והיו מהם עם שאומרים שאין בורא ושאין חלק מן העולם יותר ראוי שיהיו נברא מודה שיהיה בורא אך הכל קדמון ועם אחר אומרים שהגלגל הוא הקדמון ובורא הכל ויעברוהו ועם אחר טועים שהאש עצם האור והמעשים החזקים והמופלאים והיא הראויה לעבוד ושהנפש היא אש ועם אחר עובדים זולת זה משמי וירח וכוכבים וצורות בעלי חיים נתלות בצורות הגלגל ועם אחר עובדים מלכיהם או חכמיהם וכלם מסכימים שאין נראה בעולם דבר יוצא מן המנהג והטבע עד אשר הפילוסופים אשר דק עיונם נזכה מחשבתם הודו בסבה ראשונית אינו דומי לשאר הרבני נטובהקשחם שאין לו מעשה בעולם כל שכן בחלקיות שמרוממים אותו ומבדילים אותו מיריעתם וקל והומר שחדש בהם חרוש עד שנזרכה הקהילה והיא שהיתה ראוי לחול עליה האור ולעשות לה המופתים הנוראים ולשנות להם המנהגים ונראה עין בעין כי יש לעולם מושל ושומר ומסדר ויוצר יודע הקטן והגדול שבו ונומל על הטוב ומועיש על הרע והיית סבה לישרת הלבבות וכל מי שבא אחריתם לא יוכל לצאת מוסדותיהם עד ששבו היו כל יושבי העולם מורים בחדרי העולם ובקדמות לבורא העולם ומופתם על זה בני ישראל ומה שנעשה להם ונמרה

שנור עליהם

(נט) אמר הכוזרי זה פאר גדול ויש בו אור שהוא פלא ובאמת נאמר לעשות לו שם עולם ותעש לך שם כהיום הזה לתהלה לשם ולתפארת

אמר החבר הלא תראה איך רוציע דוד בשבת התורה כשהקדים ספור השמש במזמור השמים מספרים כבוד אל וזכר אורה חכולל וזכרת עצמה ויושר דרכה ויפני מראה וסמך לזה תורת ה' תמימה משיבת נפש זהתלוי בו כאלו אמר אל תתמהו מן הספורים האלה כי הרגורה יורר בחירי וגלויה ומפורסמת ומועילה ומעולה ולולי בני ישראל לא היתה התורה ועוד כי לא היתה מעלתם בעבור משה אבל מעלת משה היתה בעבורם כי האהבה לא היתה כי אם בחזון זרע אברהם יצחק ויעקב ובחר במשה להגיע הטוב אליהם על ידו ואנחנו אין אנו נקראים עם משה אלא עם ה' כמו שאמר עם ה' אלה ועם אלקי אברהם ואין ראיות החוקים האלקיים דקות המלות ונשיאות גביני העינים והעלם הבבות והרבות בחחנה ובתפלה ובתנועות ובמאמרים שאין אהריהם מעשים כי המחשבות הזכות אשר ראיתם מעשים מטבעם שהם קשים על נפש האדם אך הוא עושה אותם בתכלית התאוה

אחריו הוא יותר נעלה מאור השמש הנשמי ואם השמש יספא בו הבורא אלל המדברים ב"שכ ישראל אשר האיר לבות כל שוכני ככל באמונת האלפיות האמיתיות: אינו דומה / אין לה דמיון עם יתר הנמלאות ככתוב ואל מי קדמיוני: נעו נקשחם / ועם זה נעו מן האמת כנרתס לומר שאין לו יכולת לפעול כרצון ולשנות דבר מעצמו / ואינו יודע שום איש פרטי בפליאות כאמור / כשם הפילסוף נראש סספר / כ"שכ שאר הדקות: (נט) משיבט נטס / תשיב הנפש אל טהליהס ככתוב כי הוא חייך ונאמר החכמה תחיה בעליה / ויעין מ"שכ בניאורנו בס' טהלים: ואין ראיות הקיים / ישנב אל הטחלה לתם טאונה על אמרו (בסי' כ"ד) אצל ה' לריך טנראה כנס מהפרושים וכו' / והנה יאמר שהפרושים אשר דק וולטנו אין עבודתם אלא בעקיות הטפחים לייפות מלינתם במלות דקות עד יסגלו הסתירה באמונתם: ונשיאות גביני העינים / כדרך המתפללים ככוונה שיטאו בנינוק עיניהם למעלה ובבות עיניהם למטה יעלימוס תחת העור הטכסס חת העין: שאין אחריהם מעשה / נעלי דת זולטנו אין עבודתם אלא כפה: ראיתם מעשים / קושי עומס עורח מעשי המלוות שכל איש הישראלי כושף לשם שמים הוא ראיתו על טוס לנגב

נומק

התאווה והאהבה בחליכה אל מקום מהמקומות ולחוג
 שלש פעמים בשנה ומה שדומה מן ההוצאות והטורת
 והוא עושהו בתכלית השמחה והגילה ובהוצאת מעשר
 ראשון ומעשר שני ומעשר עני והראיון ועויבת תבואות
 הארץ בשמטות ויובלים והוצאת השבתות והמועדים
 ומתנות בכורים ובכורות ומתנות כהונה וראשית הגז
 וראשית ערימות מבלעדי הנדרים והנדבות ומלכוד מה
 שהוא חייב בו על כל דגן ושגנה והשלמים ומה שהוא
 חייב בו מן הקרבנות על המקרים אשר יפגעוהו מן
 הטומאות ועל כל לירה שתהי לו וכל זיבה וכל צרעת
 וזולת זה הרבה כל זה במצוה מאת האלקים לא משכיל
 בני אדם והתחכמותו ואין ביכולת הבשר לשער את זה
 על סדרו ומנהגו וערכו לא ירא להכנס בו מכשול
 כאלו שיער ישראל ושיער תבואה ארץ כנען צמחה
 ובהמתה ושיער שבט לוי וצוה במדבר בערכים האלה
 מפני שרע כי נשיסדר הערך הזה ושארו ישראל
 עשירים ולא יחסר ללוים דבר ולא יגיע הענין להלו שבט
 או משפחה כאשר צוה בשנת היובל לשוב הכל כאשר
 היתה בשנה ראשונה מחלוק הארץ בחלוקים ודקדוקים

יצרו הספרים להכילם ומי שהתבונן בהם יכיר שאינם
 ממהשבת בשר ישחבה ויתרומם הושבם לא עשה כן
 לכל גוי ומשפטים בל ידעום ונשאג הסדר הזה בשני
 חבתיים כמו אלף ות"ק שנה ואלו הלכו העם על הדרך
 הנכונה היו מתמיד כימי השמים על הארץ :
 (ל) **אמר הכוזרי** אתם היום במנותה גדולה מאלה
 החובות הגדולות ואי זו ערה
 תוכל לשמור כל הסדר הזה :

אמר החבר הערה שצופה שעושי ונמולה לעתה
 בתוכה רוצה לומר השכינה הלא תראה
 מה שאמר יהושע לא תוכלו לעבור את ה' כי אלקים
 קרושים הוא וזה עם מזה שחיתה בעדתו מן החסידות
 והזהירות בענין שלא נמצא בהם עובר בהרס זולת עבן
 לבדו משש מאות אלף איש וח' מעניש הכל לעתו
 מה שהיו ומה שהיו מעוני מרים בצרעת ועוני נדב ואביהוא
 ועוני עווא ועוני אנשי בית שמש כי ראו בארון ה' ומה
 שהיו ממופתו השכינה שיראה המועט מן העונות לעהם
 בקירות והבגדים וכאשר ידבק הענין יראה בנופים על
 מדרגות בין החווק והדלות והכהנים מועמדים לחכמה
 הוזהר

ונוכח מחשבתו לאלהים עד כי נאהבתו אוקו ית' יהי נקל בעיניו כל הטורח הקשה עד"כ ויהיו בעיניו כימי אהדי'
 פי' לפי גדול האהבה ה' זה המחיר שווה כימים מתי מעט וכל זה יורה עכ"פ שאנחנו בעלי תורת משה עובדים
 יותר לאלהי' מבעלי דת זולתנו הפך הנחשז (בס' כ"ד) : לא ירא / כל יפחד חולי לא השלים חקו עד שלא יושב
 השלימות מהם כי לא חדם הוא ית' לחטות : כאלו שיער ישראל / כי לפי מספר חפדק השנעים ה' הואי שתחלק
 הארץ ל"ג חלקים כהיות יוסף נוטל פי שנים / ולפ"ז ה' ראוי שיטנו לשבע לנו אחד מ"ג בחצות הארץ / אבל
 ניתן לו המעשר והנה העודף עולה לאחד מ"ג בקירוב וזה החלק מ"ג בחצות הארץ הוא חלק עבודתו שא"כ /
 יענין מ"שכ בספר אמרי בינה שלנו (דף ל"ה ע"ג) : כמו אלף ות"ק שנה / מאז ניסגה התורה ועד חורבן בית שני
 עס שנעים של גלות בבל הוא כמו אלף ח' שנה בקירוב והקוף היא אך למותר / ויענין מ"שכ בסוף (סי' מ"ו לראשון
 מזה : (ל) העדה שלופה / היא הקטנה על השאלה ואינו עדה סוכל לשמור / על זה הוא כמשיב לאמר היא העדה
 הרואה שהנמל אוקה עונ על עונ מעשיה והמענישה על חטותיה בתוכה ואף גם זאת לשעתה נעטס בנקר בנקר
 נשפטו יתן / כדי שלא יקעכז החולי כאמור (בס' כ"ג מזה) בענין ענע חלי' סלב : וכאשר ידבק הענין / וכאשה
 ידבק כחטא ולא יעוזהו אוי ידבק הרעת גם בנופו כי הן כל חלה יפעל אל פעמים שלש עס - נדר על חטאו
 בתחלה תורח הרעת בקירוב ביתו / לא שב תדבק בנגדיו / לא שב תדבק בנופו / כי אין בעל החטאי פונע בנוף
 ונפט תחנה / והנה חו"ל אמרו שהרעת כל על ל"הר וראי' לדבר מרים / ווכר לדבר מנורע הוא לשון מוליח רע / אולם
 ארץ

הזאת הדקה ולהכיר מה מומנה אלקי ומוצפית בו שבועים
כאשר צפו במורים ומה מינונו מזני מתישב ובלתי מתישב
והיא חכמה מופלאה הזהיר עליה חבורא יתברך במרה
שאמר השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות ככל

אשר יורו אתכם הכהנים הלויים : (לא)
אמר הכוזרי היש אצלך בזה רברים מספיקים
ומקרבים אותם לשפל

אמר החבר כבר אמרתי לך שאין ערך בין שכלני
ובין הענין האלקי והאוי שלא נטרה

לבקש עלת אלה הנדולות והדומה לזה אבל אני אומר
אחר בקשת המחילה מבלתי שאגזור שהוא כן שאפשר

שתהיה הצרעת והזיבות תלויות בטומאת המת כי המת
הוא התפסד הנרול והאבר המצורע כמת והורע התפסד

כן מפני שהיה בעל רוח טבעי מוכן להיות טפה שיהיה
מומנה איש והפסדו כנגד כח החיות והרוח ואיננו משיג

בתפסד הזה לרב דקותו אלא בעלי הרוחות הדקות
והנפשות החשובות המשתדלות להדבק באלהות או

בהלומות האמות והמראות הברורות ועוד יש טעם
שימוצוא כבוד בעצמם בעוד שלא רחצו מקריים

וכבר נוסח שופטים במגעם הדברי הדקים כפנינים
והייטות ורובנו משתנה מקרבת המתים והקברות

ומתבלבלת נפשנו זמן מה בבית אשר היה בו מת ומי

שהוא עב הטבע אינו משתנה לזה כאשר אנחנו דואים
דמיון זה בשכליות מי שהוא מבקש לזכות נפשו ומחשבתו

בחכמות המופתיות או זכו נפשו לתחנה ולתפלה מוצא
נפשו למוזנות העבים ולתוספת המאכל והמשתה היוק

זכן ימצא היוק משיבת הנשים וחבורת הליצני והתעסק
בשירי האהבה והשחוק :

(לב) אמר הכוזרי זה מספיק לי בהסרהפק הנפש
למה זה מטמא זה המותר העצמי

רוצה לומר הורע ובני רוח מה שאיננו מטמא השת
והוצאה עם כיעור ריחו ומראהו עם רובו ונשאר עלי

ספק צרעת הבית והבגד

אמר החבר כבר אמרתי לך כי זה מרחיק כחור
השכינה כי היתה בישראל כמעלת

הרוח בנוף האדם מועילה אותם החיות האקים ונותנת
להם זיו והדר בגופותם ותכונתם ובמשכניהם ובעת

שמתרחק מהם מסתכלות עצתם ויתבערו גופיהם וישתנה
יופים וכשהיא מתרחקת מוחידים נראה על אדמת האיש

ההוא סימן יתרחק אור השכינה ממנו כאשר נראה
התרחק הרוח פתאום בעבור פחד או דאגה משנת הנוף

ונראה בנשים ובנערים בעבור הלישות רוחם שיעשו
בגופותם מקומות שחורים וירוקים מהיצאה בלילה והם

מיחדים זה אל השדים ואפשר שיקרה כזה ומראות
המתים

איך יתייחס זה העונש לזה החטא תדע ונחנת שהמנעא יסדו ה' נאדם להיות לעור לו על הקיטון המדיני להודיע איש
לרעהו די מחסרו אשר יחסר לו להעור איש מרעהו וישנו נטח יחד / והנה בעלי ל"הר מדליים נין איש לרעהו
לכן מעניש אותם הש"י להכדל גם המה מאנשי המדינה : מה ממונה אלהי / איזה נגע היא בלתי טבעית כי אם
מוסר אלוה : ומה ממנו מזני / ואיזה נגע תקייש עס המזנ אשר בנוף וקרפא ומי וו רחוקה מקרופה :
(לא) היש אצלך / הידעת עעס לעומאת מק חובה וזרעת : והאנר המזורע כמס / ככתוב אל נא סהי כמס /
ואמרו ו"ל מזורע חזון כמס / והמס עלמו ממסא בעבור שהוא מבלבל הנפש היפה לכן הבהן אשר סורה ינקשו
מפיהו אסור לבוא על כל נפשות מס שלא יתבלבל עליו שכלו / ויתכן ב"כ לאמר נעעס עומאתס הוא להיחס מהחלטים
המתדבקים ע"כ נותה סורה להסרחק מהס / וגם המס מעפס האויר / ע"כ נותה סורה לקברו כיוס מותו :
(לב) מרחיק כח השכינה / כל עונ הוא מפעולותיו וכל רע הוא העדר עונותיו ואיננו חפועלת פועל כלל עד"הב
ס ת א ה

תסקיר

המתים וההרונים חליים קשים בנפש ובנפש :
(לג) אמר הכוזרי אני דואה חורתכם נכלל בה כל דק
 ועמוק מהחכמו' משא"כ בזולתה
אמר החבר והסנהדרים היו מצווים שלא תעלם מהם
 חכמה מהחכמות האמתיות והרמיוניות
 ונהסכמיות עד שהכשפיי והלשונו' היו יודעים ואיך ימצא
 תירד שבעים זקנים חכמים אם לא הדיעה החכמו' מתפשטו
 קיימות באומה ובעת שימות זקן אחד יעמוד אחר תחתיו
 כמוהו ואיך לא יהי זה וכלם צריכים אליהם בתורה
 הטבעיות מהם צריך אליהם בעבודת הארץ לדעת
 הכלאים ולהזהר מהשביעיות והערלה ובהכרת הצמח
 ומינוי כרי שישארו על מרה שנבדאו ולא
 יתערב מין במין חכמה גדולה אם השעור נקראת
 כנדרום דרך משל ממין השעורה או השיפון ממין
 חטה או הכרבתור ממין הכרוב ויריעת כתות שרשיהם
 ושיעור הפשטם בארץ שישאר לשנה אחרת ומה שאינה
 נשאר לדעת כמה יונח בין מין למין במקום ובזמן ובהכרת
 מיני החיים לענין הזה ולענין אחר במה שיש לו ארס

ובמה שאין לו ארס ויריעת הטרפות אשר הוא יותר
 דקה מכל מה שזכר אותו ארסטו ביריעת ממיני החיים
 להרחיק מאכילת המתה והמעט אשר נשאר בירינו מן
 החכמה הזאת מה שהרעות תמותה עליו ויריעת המומים
 אשר בעבורם מתעכבים הכהנים מעבודה זמומי הבהמות
 שאינם ראויים לקרבן והברלת מיני היורה לאיש
 ולאשה וכמו הקפי הנרות ובחלקי החכמות ההם מה
 שאין בשר ודם יכול עליו בדרך סברתם מבלי עזר אלהי
 ובחכמת הגלגלים והליכותם מה שהעבור קצת תולדותיה
 וגדולת מעלת תוכן העבור ידועה ומה שנקבע בה
 לאומה הזאת הדלת החומר החזקה הצורה ואיך
 איננה כן והיא איננה מורגשת בין האומות ממייעוטה
 ודלותה וגלותה ומהבדת אותה שארית הרורה
 האלהית חבר שהם בו כאחד ומן המופלא שבה
 העבור על העיקר המקובל מבית דוד מתקופת לבנה
 שלא נשתנה מכמה אלפים ומאות שנים וכבר נשתנו
 קבועי הקובעים מיון וזולתם והוצרך בהם לתקון ותוספת
 אחר מאה שנה וזה נשאר על אמתתו מפני שהוא נתלה

בנבואה

קסמיר פניך ינהלון : **(לג) מהחכמות האמיתיות** כמו חכמת המדות שאין בה שום כוח וחכמת הילוך המכנים
 וזולתם : והדמויות כמו כשפים : וההסכמיות הם כמו חכמת דקדוקי הלשונות הסוגות המוסכמים ממנימי
 הלשון וכלם צריכים כל החכמות מוכרחים לנעלי הסורה : והעבדיות חכמת הטבע אשר מונה חכמת הטע"ניק
 והוא ידוע טבע הממים למיניהם (ונראה שפי' חזר גנת ניחן המלך (אסתר א') הוא מטעם טע"ניק באטייני"שין
 באר"טין בל"א) כי מין נשאינו מינו הוא כלאים ולדעת כמות יתיקסם ואישי כנ"ח למיניהם לדעת זה מין חיה
 פלוגית וזה מין פלוגי והיא חכמה מפוארה לריך הנזון זה לחקור על הגדרים המהותיים של מיני הנ"ח ולהנדילם
 זה מזה בסוג והנדל מיני כאמרנו בגדר האדם שהוא חי מדבר שחי הוא שם המשוקף לכל הסוג ומדבר הוא הנדל
 המיני ולריך לואת החקירה שכל עמוק ומה עמוק מחשבותיה עד שהו"ל לא ידעו להנחין אם הכוי הוא מן חיה או
 מין בהמה ולגודל עמוק נוסף בו הראשון באדם ככתוב ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וגו' (יעוין אסף ח"ג
 בהקדמה) : המקובל מבית דוד כן אמר ר"ג מקובל אני מבית אבי אבא (פי' ר"שי בית דוד שהיו אביהם של
 הנשיאים) שאין חדשה של לבנה פחות מכ"ע יום ומחלה ונ' ידום טעה וע"ג חלקים והנה כל חכמי האומות מלאו
 חשבון ימי שנתיים בלתי ישרות והוכרחו להוסיף ולגרוע ברוב השנים עד שבסוף ראוי לשחון חשבון שאלו מחשבין
 שלא נכנסו בו שום קלקול מפולס וזה לאום כי קובעי חלם החשבונו' היסד להם יד רמה בכל דבר חכמה והוא
 הנוכר בתלמוד בשם סוד העיבור ועוד מכמה מקומות בתלמוד מנואר שהיתה לחו"ל יד רמה בכל דבר חכמה
 בינה עד שאפי' הדגרים החדשים כמו כח הלעק"טרייטעעוולקס אשר לא שערותו הפילסופים הקדמונים נודע ביהודה

מימות

בנבואה ונאלו היו נכנס בו שום שינוי בחלק אחד בעקר
 ה' היום הזה גורם רופס הגדול מאד לרוחק מזה
 שימצא בין המולד והראי' וכן מבלי ספק היתה אצלם
 תקופת החמה וזולתה מהכוכבים אבל חכמת המזל היא
 חשוב באומה שהיא מחלקת הנגונים ומעמדת אותם
 על הגדולים שבם והם בני לוי מתעסקים בנגונים בבית
 הנכבד בעת' הנכבדים ולא הוצרכו להתעסק בצרכי
 הפרנסה במה שהיו לוקחים מהמעשרות ולא ה' להם
 עסק וזלתי המוסיקא והמלאכה נכבדת אצל בני ארם
 כאשר היא בעצמה אינה גרועה ולא פחותה והעם
 מחשיבות השורש וזכות הטבע כאשר הם ומראשיהם
 במלאכת דוד ושמואל ומה החשוב כמוסיקא התינו
 יודעים על אופניה אם לא :

אך

חימות הפלאים כמ"כ כל זה (בהערה לשער שלישי מספר המדות שלנו) יעוי"ש כי תתענג עליו : אבל חכמת
 המוסיקא , כמו שער נכפשו מדע החכמות למיניהן המשמחות את נעליהן (ככתוב חכמת אדם תאיר פניו , שפי'
 קושחה כמו ליהודים היטה אורה ושמה שהוא כפל הענין במ"ש) , כן עלה נכפשו וזרון חכמת הנגינה המשמחת לב
 שומעיה : (לד) מעתקת את הנפש ממדה אל הפכה , כבר ביארנו שהם הוא הנפש מתנועע בכל חי כל הימים אשר
 הוא חי ברזו ושבו , והס' והחיות רזו ושבו , וזאת המרולה נקראת לערך"לאלין בלעז ואיננה שזה בכל העתים
 פעמים תרון במהירות ובהפסקים מעשים ופעמי' נחת ובהפסקים רבים פעמים ארוכים פעמים קצרי' ופעמי' עורכנים
 מתנועעו מהירות וקלרות ובהפסקים ארוכים וקלרים וכיוצא גם הרבה שינויים עד בלי תכלית והמה מורגשים נדפקים
 ששם הוא מקום הניאה והשינה של המרולה ולפי איכות המרולה נמשכים הנריאות והחולי' בנוף על כן יכירו הרופאים
 חלואי' בנוף במישוש הדפק , וגם מדות הנפש משתנות לפי איכות המרולה כי הנועם מרזקו מהירה ובהפסקים
 מעטים בנייהם עד שרוב המרולה קבעיר בגופו חתימות ועש' נקרא הקלף חיים וענדה שהוא כמו בערה והוא מן
 השרשים ההפוכים כמו כנס כנס , וע"כ כל כוונת אנשים במהירות בהפסקים קלרים למען ישאף אויר קר להקיר
 חומה וע"ש קולר הנשימה נקרא קר אפים , והפך כל זה במחל עלבון על כן נקרא ארך אפים , וכיוצא בזה ישחנה
 כל המדות בשינוי המרולות ע"כ שינוי המרולות יעירו ויעוררו שינוי המדות נכפש , אהבה שנאה שמחה עכנות וזולתם ,
 והנה נהיות הדם ע"כ לח קל התנועה לכן יתפעל וישתנה מפנישה קלה אשר תפגש בו כמו שתראה בהשליך אבן
 קטן אל נחל מים שוקטים שיעשה עגולים עגולים סביב לה בכל מרחב הנחל , אשר טה יקר מקרה מרולת הדם
 שכאשר יגע בה קול הניבון נרעידת האויר אשר סביבו ומחדש במרולה תנועה כערך תנועתו והתנועה הדמונית היא
 תחדש מדה נכפש כמות' אבל שמחה / אהבה שנאה / רוגז רלון , הכל כפי איכות תנועת הדומה לתנועת המוסיקא
 כאמור שהיא מעתקת הנפש ממדה אל הפכה , וזה סבת התעוררות הריקוד לשמע הנגון וזה כי הנגינה תעורר נפש
 שומעה לטעות תנועות רקודי' כיוצא בה וכל זה נכח שינוי התנועה אשר תחדש במרולה תנועה כדומה , ומן מולת
 קדנרים תשכיל שערך הדגרים השונים יתן העונג בכל מושג על כן נקרא העונג ערונה מעטם תערוכות ככתוב ,

החבר

אך מן היונים והדומיים והמעלה לעברית בעצם הלשון ומה שנכלל בה מהענינים ;

(לה) אמר הכוזרי היש לעברית מעלה על לשון הערב היא יותר שלמה ורחבה

ממנה ואנחנו רואים את זה בעינינו .

אמר החכר מצא אותה מה שמצא נושאה נדלדלה בדלותם וצרה במיעוטם והיא בעצמה

החשובה שבלשונות מקבלה וסברא הקבלה שהיא הלשון אשר דבר בה השירה עם אדם וחיה ובה דברו

עניהם כאשר יורה על זה הנזר אדם מארמה ואשה מאיש וחיה מחי וקין מקנתי ושת משת ונת מינחמו

עם עדות התורה וקבלת דור אחר דור ער עבר ער נח

עד אדם ושהיא לשון עבר ובעבורו נקראת עברית מפני שנשאר עליה ערת הפדגה ובלבול הלשונות וברר הי

אברהם

על כן קראו לנועם ערובה (אסף ח"א נ"ח) : נדלדלה בדלותם , אם מעלת הלשונות זה על זה ברב שפה , הנה בהיות ל"הק ניטל ממנה רוב המדבר , יחויב א"כ מזה שיהי נדרעק מערכה , הקודם מנאר בחיפוש / וזה כי תכלית הלשון הוא להודיע איש לרעהו רעיוניו על כן יהי שלימותה ברב דברים ר"ל שיהי וזכה לדברים הרבה עד שיוכל המדבר לדבר בה על כל הדברים העולים על לבנו על המתכווים ואנני יקר ומלאכתם השונות ויתר הדומים למיניהם , ועל הממחים למיניהם , ועל כל מי למינהו , ועל כל דבר חכמת בינה למינה , למודיות טבעיות ואלהיות , הנפש וכל כחותיה לכלם נשם יקרא מרוב אונים ואימץ נח איש לא נעדר להיות בן בלי שם ועלילה , וכל זה לא ישלם אף בעם חכם ונכון אשר לו עבודה רבה יקרא שמוק לכל מעבדיו וישים עלילות דברים לכל מושכל כנח'ו דרבות העבודה רבה מנעט שפתים ויוסיף דעת ויוסיף לחות (אסף ח"א פ"ב כ"ה) . המתאחד מנאר בנפש . כי לשון העברי ניטל ממנה רוב המדבר ולא נכח יבצר איש לשון לדבר על כל נמצא טבעי או מלאכותי כמו לקרוא שמוס לכל אנני יקר ומיני מלא ושמיי הנעשים במלאכת הכי"מיהם , ולעצמות הרים ולכל חייתו שדה ולכל בלי אומיות המשמשות לכל מלאכת מחשבת אשערו"נאמיע" אולעקצריניעטע והאזרי"ח"אעזטי"ק דיאופט"ריק קאעופט"עריק ווולקס , עד כי כל חובר חנר סגר עליו פה המדבר מלדבר בכל דבר חכמת בינה בלי השאלות מלות זרות מלשונות העמים , וא"כ איפו נראה בעליל כי מנרעוץ ניחן בה ויתרון הכשר השלימות לשאר לשונות כמו לערבים על העברית כמאמר המלך / ועל זה ישיב החנר לאמר שכל אלה המנרעוץ אינן טבעיות לה כי לשוננו זו איננה עניה בדברים מעולם אבל היתה עשירה מקדם ונדלדלה בדלותינו , והמופת על זה כמו איש היכר בין עני מעולם לעשיר שהעני / וזה כי העני מעולם לא יוכלו אללו שום סגולה מסגולת העשירים לא כן העשיר שהעני כי ישאר אללו סגולת זהב וכסף נומי האף טבעת עביל ושאר עדיים , אשר כן לשון עברי נשאר בה רשמי השלימות אשר היו לה מימי קדם , והנה הוא החנר הולך מנאר זה ר"ל היתה שלימה מעולם , מהקבלה והסכל וזה הקבלה אמריה קאער שמראשית בואת הודע שהש"ית צמר חוקה לדבר בה עם נביאיו , והנה לולי שהיתה שלימה לא הניעה לואת המעלה , והסכל יורה גדולתה ושלימותה מרשמי השלימות אשר נשאר בה מימי קדם בה חוקה את כבוד עשרה בדברים במלאכת המשכן וכליו אשר קראה שמוס לאנני חפץ אונים ולמלאכות יקרוק ובמקומות אחרי אשר קראה שמוס לחיות ולעופות שמוס טהורות עם טמאות , וזה יורה כי לולי היתה עשירה מאז לא נשאר בה וזאת הסגולה , ומלבד היותה רבתי במלות , הנה היתה רבתי בדעות ב"כ , יורה על זה כשרון המלות מדובר בה נכבדות בעינינו העומדים ברומי של עולם כמו שקראה שם לחומר הראשון שאול ואנדון המורה סוי' והפסד כי נבחינת שהוא משאיל חומר לכל מקהוה נקרא שאול ובנחינת הפסדו נקרא אנדון כמ"ש זה בחנורנו שפה אחת בשורש אחד , יעוין שם פי הכ' ערוס שאול ננדו ונו' , וכן עיין עלמו הנוטים לא שערס אנותינו ולא ידעו מהוסם עד שזה שניט לא כביר עמדו על מהוסם החכם נעווען איש עינללעריאל והחכם לייבניץ על ידי נסיונות רבים והם אמרו שהנוטים בחלקים לשבעה ראשי ראשיתם אודם ותכליתם תכלת כאשר שעענו כן ראינו באור העובר דרך הפריו"מה (היא זוכית ארון קנט שלטעם כדמות משולש) כמראה הקשת מקחיל

באודם

אברהם מדבר בארמית באזור כשרים שהארמית היא לשון כשרים והיתה לוחעברית לשון מיוחדת לשון הקדש והארמית לשון חול וכן נשא אותה ישמעאל אל הערב והיו אלו שלש לשונות משותפות מתדוורת הארמית והערבית והעברית בשמותיהם ובתהליכותיה ובשמושיהם והיתה לשון הערבית לברכה המעולה שבהם ומעלתה מדרך הסברא לפי העם המשתמשים בה ומה שהיה צריך אליו מהמליצה כל שכן עם הנבואה הפושטת ביניהם והצורך אל האזהרה ואל הנגונים והזמירות ומלכיהם משה ויהושע ודוד ושלמה היתכן שיהסר להם מליצת בעת שהיו צריכים אליה לדבר כאשר תחסר לנו היום בעבור שאבר הלשון מוננו הראית ספור התורה המשכן והאפור והחשן וזולתם כשהוצרכו אל שמורת נכונות היותך מצאנו אותם עם תומם וכמה נאה סדר הספור

החוא וכן שמות העמים ומיני העופות והאבנים ומירות דור והתרעם איוב והתוכחו עם רעיו ותחכורת ישעיה וגחמותיו וזולתם :
אמר הכוזרי תכליתך בזה ובזולתך שתשות אותה עם זולתה מהלשונות בשלמות ואיה המעלה היתירה בה אבל יש יתרון לזולתה עליה בשירים המחוברי הנבנים על הנגונים .
אמר החבר כבר התבאר כי הנגונים אינם צריכים אל חמשקל ברבור ושבריק והמלאה יכולים לנגן בהודו להם כי טוב בנגון לעושה נפלאות גדולות זה בניגונים בעלי המעשים אבל בשירי הנקראים אנשאידיא והם החרוטים האמורים אשר בהם הוא נאה תבור לא הרגישו עליהם בעבור המעלה שחיא מועילה ומעולה יותר .
 לז אמר

באודס ועסיים נתכלת / והנה קריאת שם כנוון התכליתי בשם תכלית יורה שהמניחים כבר ידעו מהות כנווני ע"כ קראו לזה כנוון בשם תכלית ע"ש היותו תכלית הכליה הכנוויים / (ויראה כי תכלית זה כראות ואחריתו ר"ל מקום שכלה כחג ואינו יכול לראות יותר הוא זה נראה כעין תכלית וע"כ נראה ששמים לרום כנוון התכלית) . ומי חכם יבין דעת שלימות הלשון מהנחת שמות בעלי מדות הנפש על פי מדותיהם כמו קולף ונעל חימה שנקראים כן מטעם חמימות הדם לשפתו ויהי קלף מטעם קלף על פי מים שעניו רתיחה המורה על רתיחת הדם / ובדר"ל נקרא ריתחא / וכן עברה הוא כמו הפוך נערה והוא כמו כנס כשב / וכן קראו לנעל חימה בשם קלר חפ"ס להיות נשימתו קלרוס בעבור לרכו להקיר חומו נכל עת והפכו נקרא חרף חפ"ס וזולתם ישמע חכם ויוסף לקח / אשר כל זה יורה שלשוננו מעולם חימה רבתי נדברים רבתי נדעת / אך מאז חנדה חכמת חכמינו ונסתרה בינת כנווינו (מיראקס להניד סמוכן טעם כזונו כסיל אל תדבר כי יבא לשכל מליך) כבר הנניח (ישע"י כ"ט) גם לשוננו אחנו חספה נבהה / עמדה מלדת וקסי עקרה / וזה מפשע עמה נבע לה / כי עזבה וילמדו שפת עמים אשר כה עשו חכמינו בחורבן בית ראשון שלמדו בנייהם שפת עמים כמקוב וננייהם חלי מדבר אשדודית (נחמי י"ג) / ומה גם עתה נכלות שכל הזה רבים מצני האשכנזים ילמדו בנייהם שפת עמים ולאזכר יעותו והם כאיש עוזב שדה נחלקו ומחזיר על הפהמים לשאול לחם / ועל כיוצא בם אמרו ז"ל בוי את מאד זה אדום שאין לו כתב ולשון : וסי' לו העברית לשון הקודש / פי' לדבר זה דברים של קודש וארבי המורה כתב שנקראת ל"הק בעבור שאין בה שמות ואיברי הסולדה / ואשר יראה לי שנקרא ככה נחשרון המתאר והראוי לשון עם הקודש באולי ה' וכמוהו ועשיר יעבצות : (לו) ושבריק והמלאה / כחשר במלא ר"ל כשיר חשר התנועות וכשיר רב התנועות משפט אחד להם בניגון : בעלי המעשים / הוא כינוי לשירי הסודים שהם בעלי מלות מפשיות (הפך בעלי דת הולדת שאין בהם אלא כפה / שאין להם טעם מעשיות כאמור בס"י כ"ו מזה) : נאה הספור / ר"ל השירי העקדמים נסופס בשירי חדרון /

(לד) אמר הכוזרי ומה היא אמר החבר כי המינוח
 מן הלשון הכנס מה שיש בנפש
 השוקע וזאת הכונה לא הנמר על תוכה אלא פנים
 בפנים מפני שלדברים פנים בפנים מעלה על הדברים
 שבכתב וכאשר אמרו מפי סופרים ולא מפי ספרים מפני
 שנגזרים ברבים שבעל פה בעמידה במקום ההפסקה
 ובהתמדה במקום הסמוך ובחזק הרבו ורפוינו וברמיזות
 ובקיצו מתמיהא ושאלה והגדי וחול והפחד ותחנה
 ותנועות שמקצרת בהם המליצי הפשוטה ואפשר שיעור
 המרבר בתנועות עינו ונבותיו ובכל ראשו וביריו להבין
 הכעס והרצון והרחמנו והנאה על השיעור שהוא
 רוצה ובשארית הזאת אשר נשאה מלשונו הנוצרת
 הברואה ענינים דקים ועמוקים נטבעו בה להבין הענינים
 ולהיותם במקום המעשים ההם שהם פנים בפנים והם
 הטעמים אשר יקראו בה המקרא מציידין בהם מקום

ההפסק והסמוך ומפריד מקום השאלה מן התשובה
 וההתחלה מן ההגדה והחפזון מן המתון והצווי מן
 הבקשה שיחבר בהם חברים ומי שזה כונתו מבלי ספק
 שהוא רוחה המחבר כי המחבר לא יתכן לאמרו אלא
 על דרך אחת והוא סומך ברוב במקום הנפרד ועומר
 במקו הסמוך ולא יתכן להוחר מזה אלא בטורה גרול :
(לה) אמר הכוזרי באמת נדחתה מעלה שמעית
 בעבור מעלה ענינית כי החבור
 מהנה השמע והמסורת הזאת כוללת ענינים אבל אני
 רואה אתכם קהל היהודים שאתם טורחים להניע אל
 מעלת החבור ולהרמות בוולתכם מהאומות ותכניסו
 העברית במשקלותם

אמר החבר וזה מותעותנו ומרינו לא די לנו הנחתנו
 המעלה הזאת אלא שאנחנו מפסידים
 תוכן לשוננו שהוא מושם לחברה ונשיבה למחלוקת :
 לט אכר

(לו) והם הטעמים הנגינות נקראים טעמים מענין השכלה כמו אשה יפה וסרת טעם וזה כי הנגינה נותנת שכל
 וקנונה במאמר נהפסקה או כחבור ואם בקול הפלאה או קול הכחדה או קול רצון וולתם כפי כל טעם :
(לז) מעלה שמעית רומז לשוני החרו הטוב להשמעות אוניס : מעלה ענינית הנכס המאמר ויכללו הענינים
 נשנים יעירו ויעוררו לב שומעיהם להכניס הדברים בלבם : שאתם טורחים אמנם כן דרך גדולנו אשר
 פיועיהם ינחנו טעמים עלי פינו בחנים ומועדים ומלתם על לשוננו בימים נוראים : הם המה טרחו ועמסו עליהם
 לחנך פיועיהם בחרוים וקיימו המעלה השמעית ועצבו הענינית : וכסיהו למחלוקת בעבור שמירת שיווי החרו
 מוכרח הפייען על הרוב להפריד הדבור במקום שראוי לחנך כמו בפיוט מה יפיה ראה וקדש ביום קודש עלי יין
 זכרו ואם אין עלי לחם בל' צעין יפה לקדשו שמפני שיווי החרו הפסיק בין אין צעין הראוי להיות
 חונכים למלות שאחריהן וכמוהו עוד שם יהי לזכרך ולמאריך ונלל מכל רע וישבון כלל וסם אלל ישרים יומן
 שמפני שיווי נלל כלל אלל שם מחלוקת בין המושם לחברה כאחור ורבים ככה בפיועי הסליחות והמחזור ומלכד
 זה נקנו בס מדרעות הרבה וזה כי שלימות כל דבר יתכן מפאת ד' סוחריו שהם החומר והצורה והפעול והתכלית
 ומה שלימות חומר הפיועים הוא היותו לשון לא לפי חקי דקדוק הלשון ולא יהי בס עירוב לשונות מה שאין זה
 בפיועיו כי רונס מורכבים מלשונות שונות חניו מדבר ארמית או בכליה ר"ל תלמודים וחניו עברית משוננת כי
 פרטו דקדוק לשון ל"הק לדבר בס שלא כמנהג בעלי המקרא וזה כי בעלי המקרא שמרו דרך הנזרות בכל מקום כי
 מן נחי העין כמו קוש אמרו לנכח ק"ק וכן חשרי פ"א נון אמרו על דרך השלימים נגשת ונהפעיל הנשט הביע או
 להבליע העין נדגש ונכפולים וסבותי אני ליאש ונתי למד הא פניתי זה פיד חולס הפייענים להם שפה אחן
 ודברים אחדים בכל אלה הנזרות כי נהנו מנהגם לדבר בכלם כמנהג נחי העין כי תראה חומרים האדמון כנט ר"ל
 כהניע חוק ק"ק ר"ל מקיף בין ודגים ק"ק הראוי חניס כמס לענין שחרור הראוי ק"ק כמו

וינאמו

וינאמו נאום י ועל כיוצא בם נאמר ומי ביש להון ליטנא דקרא כי המקראות לא דברו בזה בשום מקום ואולי כוונתם
 להורות שהם מבינים הלשון יומר מעלי המקרא ופעמים תעו וחשבו אות הנוספת מן השורש כאשר יאמר החוקן
 קאנו לשפוך כמים ובראוי חנינו כי חאנה שרשו אנה ומלבד שטעה וחשב התי"ו שורש הנה טעה עוד באמרו קאנו
 כי הראוי קצני להנליע נון השורש נדגש כמו מרים קתני יד וכוה טעה במלת רגנו שהראוי רגנו מלבד שהיא
 בנין חדש שאין לננותו כמו שניארנו בפניות גית קפלה אכל הפייטנים אינם נוהרים כי נהנו לננות בנינים חדשים
 וזקלים משקלים חדשים עד בלי די אשר לא כדת מנהג לה"ק וכיוצא בם הרבה שנוסים נכחו הפייטנים אשר אין
 להספר מרוב וכל זה בחומר הפיטוי אולם שלימות אורת הפיטוי הוא היוקו מבשר תהלת ה' ושליח המגדעות
 ממנו ככ"י והנה הפייטני לא די שאין קהלה נפיהם אלא אף כי קהלה כי ידברו חרופים וגדופים לפעמים בהיותם
 בלתי יודעים משמעות הלשון כמו פעל חלה אשר לו ב' מובנים א' קולי כמו חלה את חליו ב' קפלה כמו ויחל משה
 והנה בכל המקרא בהיותו מהורה הב' הוא מקושר עם מלת פנים ויחל משה את פני ה' חל גא פני ה' וזה כי
 הוראת פעל חלה בכלל ענינו רפיון אס רפיון הנריאות אס רפיון הכעס ומאשר לא יסכן לספר עליו יתנך רפיון
 הנריאות ח"ו על כן בא לעולם מקושר עם מלת פנים שענינו כעס כמו פני ה' חלקם והנה הוא הפייטן נכח לאמר
 גאי לחותך נפש מרה והנה המר מאד כי כוונתו קפלה ודברו מחלה והוא חירוף מלבד כי מלת בלי היא סימכות
 על המקור ועל הלמד השמוסית והוא שלא כדת עוד זאת עשו הפייטנים הקירו לעצמם לעשות אמלעי בינם לבינו
 ית' בתפלה כנראה בפיוט מכתיבי רחמים ונפיוט נא כל מדה נכונה והוא הדבר האסור לפי דברי חז"ל בספרי ע"פ
 בכל קראנו אליו וז"ל אליו ולא למדוקיו ומדבריהם עוד במירי דאפי' נפרוונקא לא נקבליה וכבר הספורו
 האחרונים על זה בתשובותיהם אמנם שלימות הפועל הוא שיהי' הכותב מופלא ביראה וחכמה והנה כבר חשבו שכל
 הפיטנים חכמים ר' אלעזר הקליר שהי' שלם מאד ביראה וחכמה תנא ופייטנא אך כל חכם מבין מדעתו כי לא כל
 חכר וזה נראה מחתימות הפייטנים ברוכי הפיטנים ומי יודע מי המה אלה הפייטני' השלימים הם איתנו וגם החכום
 בשם ר"א הקליר אין יודע אם הוא הראשון או האחרון כי תרי ר"א הקליר הו כמו שכתבו ז"ל ומה גם היום רצו
 דרדקי כותבי פיטנים כל קבל די רוח יתירא בהון ואני פעם אחת נקרה נקריתי בחתם הקבלות במדינת פולין
 ואמרו לי שרב אחד ר' נבעה שמו (שם כינוי מן עקיבא) כותב פיטנים חדשים להתפלל בהם בימים נוראים וכשמעי
 חשתי ולא הממהתי ובחתי אליו ומלחתי כותב פיוט מלך עליון או עינתי ואמרתי מי ביש לך מלך עליון הישן כי
 מולאי ישן מפני חדש והשיב אני לא בחתי לגרוע כי אס להוסיף ולהשלים החשרון וזה כי פיוט מלך עליון הוא בדילוג
 הא"ב אב"ה וכו' ואני שמתי נוספות והשלמתי החשרון ויפלא הדבר בעיני כי לא נחתי את לבי עליו אס בא
 בדילוג או לא ואשים עיני עליו ותיכף הנינתי מחשבת הפייטן הראשון אשר דלוגי עליו אהבה ואען לאמר אחשוב
 כי לא מדע קרוא מקרא על כן נשאך לכך להיות פייטן או ענה בכוח כל גיא ינא השיבותיו וכל הר ונבעה ישפלו
 ויען יחי מה הראני היה איכו מקום לא מדע קרוא מקרא ואומר לו קרא נא בפוך מלך חניון הראשון ויקראו
 לתומו מלך חניון בלה ורד שחח בליאות בלי נחת וכשמעי אמרתי לו הוא הדבר שאמרתי בעבור אשר לא מדע קרוא
 מקרא ע"כ נתך אליהם לפייטן וירגו ויאמר הראני מקום השינוש עינתי אין לך אשמה בדבר השגיאה כי לא מחוסר לב
 תשנה אבל קיימת בעמך לא תסור את אשר ינידו לך זקניך כי גם איך עמך בדבר השגיאה ואללתייך יתן
 פי' לפי קרייתו המורגלת בלה שחלה יבלה ואח"כ יורד לשחת ר"ל הקנר והדבר הפוך שחלה יורד לקנר במומו ואח"ו
 יכל בשרו וכפשו עליו תאכל לכן הקריאה הנכונה בלה בני"ת והוא מעטם לבלה נאופים שענינו זוקן והטעם שמלך
 חניון יוקן ואח"כ ימות לשחת או מלא שחוק פיהו ויגדל שפה ויכב אמרים וטענות ורגו וסחק ואין נחת ויען אמנם
 כן דרך המדקדקים דקדוקי עניות לשנות הנוסחאות הישנות אשר מעולם המה בעבור סגרא קלה אשר ינדו מלכא
 ואף גם זאת מה ענין קריאת בלה או בלה אל הדילוג והחשרון וירם קולו ויקרא ראו כי הביא לנו המדקדק העברי
 לנחק בנו ויחי כהריוו קולו ויקרא בקול דברים בלי חנונה אמרתי אליו הם כי לא נכח יגבר איש קטנה אבל דברי
 סכמים נחת נשמעים שים נא לנכך אל מרכבת הפיוט או או קנין הדבר לשאורו הנה הפייטן מראש הרכיב פיוטן
 בדילוג

(ט) אמר הכוזרי ואיך הוא זה / אמר החבר הלא ראינו מזה אנשים קוראים בטקרא

באלו הם איש אחד פוסקים בעת אחת ומתבררם קריאתם כאחד :

(ט) אמר הכוזרי כבר התבוננתי בזה ולא ראיתי כמוהו לא בארם ולא בערב ולא

יתכן זה בטקרא השירים הוועני מאין היתה המעלה

הואת ללשון הזאת ואיך תפסיר אותו המשקל

אמר החבר מפני שקבצנו בה בין שני נחיים ולא קבצנו בין שלש תנועות אלא על ידי

הרחק ובא הדבור נוטה אל הנח והועילה זאת המעלה

ר"ל החברה והחריצות על הקריאה והקל בעבודו הזכרון

הכנס

מדילוג האל"ף חרוז מלך עליון הגי' חל מלך חביון והד"ל מלך עליון / וכן הלאה וכולן משולשות ר"ל ג' אלפין בחרוז

ט"ע וב' נתיקן בחרוז מ"ח כן מחל"ף ועד ט"ו / ולמען לא יעמוד בדבר רע עשה חרוז מ"ע עם מ"ח נתי"ו /

ומאשר הי' זה עליהם לעורר לפגור ולפסוח בחרון ככל חרוזו או אולי הי' שם בקצת חרוזי מ"ח דברים אשר לא לבד

למלכי הארצות ומשום שלום מלכות מחקוס מהספרים ולא השאירו רק השנים שהם מ"ח הרשון והאחרון / הרשון

סובל ג' נתיקן בחרוזו / בלה / בליאות / בלי / והשני סובל ג' חו"ן חנומה / חרמה / חוהו / והנה צעור שקראת

כלה לא הנינוק הרכנת הפיטע ע"כ באת על המחק ותנחר להקיס מ"ע במקוס מ"ח הפך מחשבת הפיטע / וכאשר

הנין בדברים או כספה כלימה פרו ויקס סערה לדממה / אולם שלימות הכלית נפיוטים ונפרט נפיוטי התפלה הוא

לנשר תהלת ה על פי פעולותיו הנוראות אשר פעל בעולמו ככתוב הודו לה' קראו נשמו הודיעו נעמים עלינותיו /

ר"ל תהלת עלינותיו היא תהלתו ככתוב יודוך ה' כל מעשיך / ונאמר דור לדור ישנה מעשיך / ומשלימות עוד להעיר

השומע והמשמיע לחשוב מחשבות נשגבות בדברים העומדים ברומו של עולם / אף כי ללמד דעת את ה' שאינו נשם

ולא כח נשם ושהוא ית' שלם לכלי הכלית ושהוא עשם אחד פשוט משולל המקריים והחוזרים הנעשים על ידיהם /

ושאינו משתנה בשום שינוי / ואין לו דחיון עם שום נמצא / ושהוא ית' מחויב החיות נבחינת עלמו משא"כ כל

הנמצאים וולקו וכיוצא בם / והנה קצת פיוטנו לא די שאין זו דרכם כי מנמסר לנו עם נעלמים במדרשים סחומי

הביאור כמו תבנית חוס החקוק בכסא וכיוצא בו / אלא אף גם זאת יתארוהו בשרד התוארים אשר לא יאוחו לו על

כן חרה אף הרחצ"ע בקלטיהם וידבר עליהם קשות נפירושו לכתוב כי הי' על השמים ואתה על הארץ על כן יהיו

דברך מעטים לפני ה' / ויותר ממונו גדלה תלונה הרב המורה (בנ"ע לראשון) כי אחר אשר העתיר חמיו על

הפיוטים כתב ו"ל ולא אומר שהם מרי אבל חירוף ונידוף בשגנה מן ההמון השומעים ומן הפפי הווא האומרים אמנם

מי שהשיב חסרון המאמרים ההם ויאמרם הוא אל"ל הכלל מי שנאמר בהם ויחפחו בני ישראל דברים אשר לא כן על

ה' לפיהם וכו' עכ"ל / אולם אני אומר כל מי שמוצא נתימות נפיוטים ואינו אומרם עתיד ליהן את הדיון וזה כי הכל הולך

אחר התעוררות המתפלל שהוא זה תכלית כל תחינה וכל תפלה אף כי אין לפרש עלמו מן הנזכר כאמרם ו"ל בזה

ע"פ בחוק עמי אנכי יושנת / וכבר שמעתי אחד קדוש מדבר במשל ומליה / כי מלך הודו עשה משתה לכל שריו

ועבדיו / וברכותו אותם הנה אחרי אכול ושקו העמיד משוררים להרים קול בשמחה לנח נבנימות נערכי המוסיקא

למען שמח לבס וישקף המלך בעד החלון וירא את ההמון החוגג ושמע נעימו / וישא עיניו וירא והנה כי בירכתים קצת

עבדיו והנס וועפים / וישלח וישאל אותם לאמר מדוע אתם זועפים וישיבו לאמר איך נשאח אם הי' לאלל כנורך

ועובדיך לקול זוכים / ויבן המלך כי כפריים המה כל יבנו שיר יפה קול ומטיב נגן נערך המוסיקא וימחר וישלח

לקרוא איש יודע נגן בנבל גדי נזים לנגן לפניו וירוח להם / ויהי כפרימו קולו נשיר כן שמח לבס וכן רקדו כנני

אליס / אשר ימחהו בהתעוררות התפלה יש מי שלא יתעורר רק משירי קדוש הנאמרים ברו"הק כמו שירי דוד המלך

ע"ה יש אשר יתעוררו משירי השכל הנעשים במלות אנשים מלומדה / ושניהם כאחד טובים כאמר : מפני שקבצנו בה

בין שני נחיים / מבואר שתיבות ל"הק יש להם נגינות ומקוס הנגינה בתיבה באחה משתי תנועות האחרונות כאשר תפי' בראשונם

נקראת מלעיל ואם באחרונה נקרא' מלרע כמו וְהָאֲרִיזָה הָיְתָה תָהוֹ / מלת והארץ היא מלעיל והיקפה היא מלרע / וזה ב' התנועות'

האחרונות'

והכנס הענינים בנפש ותהלת מזה שיפסיד במקצת (ג"ח)
 במקצב השיר ענין אלה השני נחים ויגוח המלעיל והמלרע
 וישוב איכלה ואוכלה שוח ואמרו ואמרו ואומר ואומר
 וכן יהי שבתו ושבתו על מה שיש ביניהם מן ההפרש
 העובר והעתיד , וכבר ה' לנו רוחב ברחבי הפיוט אשר
 איננו מופסיד לשון כשנשמרים בה אבל השיגנו באמירת
 המהבר מה שהשיג את אבותינו במה שנאמר עליהם

ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ;
 (מא) אמר הכוזרי אשא אותך התדע למה מתנועעים
 היהודים בקריאת העברית .
אמר החבר אמרו כי בעבור העיר החום הטבעי
 ואיננו סבור שהיא אלא מצד הענון
 שאנחנו בו מפני שהיו יכולים לקרוא רבים מהם כאחד
 היה יכול שיתקבץ מהם עשרה או יותר על ספר אחד
 ובעבור

האחרונה נקראו נחים בעבור שס' יוח המצטא וכל התנועות הקודמו' להן נתייב נקבוצות איהן להנפש שס' אס מלעיל או מלרע
 לפי משפט התיבה : בין שלש תנועות / ולא תבוא נגינה בתנועה שיש אחריה עוד ב' תנועות לסוף התיבה שכלס יחד
 הם ג' תנועות / כי אס ע"י הדחק / כאשר ימוסף חיה אות אה"ו בסוף התיבה שלא לצורך שימוש הלשון ויהי' שס'
 הוא נע בין הנחים ר"ל בין ב' התנועות האחרונות או תהי' הנגינה מלעיל ויהיו שס' ג' תנועות ממקום הנגינה שהוא
 מקום הקנוץ עד סוף התיבה כמו קצ"ה / עזריקס קי"קר (ד"ה א"ע) השגת נע שכן ב' התנועות האחרונות לתנועה
 יחשב : ובה הדבור / ובו יעו כל התנועות שלפני הנגינה אל מקום הנגינה שהוא מקום נוח המצטא : החברה והחריכות /
 וענין המלעיל והמלרע האמור מועיל שחבורת הקוראים יפסיקו קריאתם נעת אחת כי כלס יחרונו כהשואה אחת למהר
 בתנועות כל תיבה אל מקום הנחת הנגינה וע"כ יחברו קריאתם כאחת כאמור / וכבר הרעישו המפרשים את כל העולם
 בניאר זו הנכח והרנו דברים ללא יועיל ואני כהבטתי הקינור לא הנאחים כי אין גם לא חכמה ולא מוסר והנ"ל ע"ד
 כתנתי : הזכרון / ענין המלעיל והמלרע האמור יעורר הזכרון לזכור מה שהוא מוגיא בפיו יכן פי' המלות משתנה
 לפיהו כמו ש"קב קצ"ה כהיותם מלעיל הם לשון עבר ובהיותם מלרע הם בינוני / וכן קי"ה מלעיל הוא לשון עתיד ומלרע
 הוא שס וולתם : והכנס הפנינים נכפש / ובו יכנס המוצן מהמאמר נכפש המדבר והשומע כאשר יתנו אל לבם
 להרגשת המלעיל והמלרע : במקצב השיר / ר"ל השוקל השיר בנוספר קצב התנועות : אלה שני הנחים האמורים
 בראש הנבא מפני שקצננו בה בין שני נחים ויפסד ר"ל יתגלגל משפט המלעיל והמלרע כי בעלי השירים השקולים לא
 יסמו לבם אל המלעיל והמלרע כי אין עיניהם חלה על התנועות הספורות לכן ישבו אל"ס אוכלה ואוכלה או אומרה
 ואומרה שוים במקום הנחת העטס או כלס מלעיל או כלס מלרע / מה שהוא בלתי נכון לפי משפט ל"הק כי אוכלה
 ואומרה שהכ"ק והמ"ס בשוא הם מלרע ושהם בנידי הם מלעיל / וכן שנתו שהוא לשון עבר הוא מלעיל ושנתו שהוא
 עבר המהסך לעתיד הוא מלרע והשוקל הוא בלתי מקפיד על זה ומשחית סוד הלשון ושליומו / והר"י מוסקאטו
 הכביר מלין והרבה חוון ויבור אומר שכוונת החבר ומגמת כניו א' האמור בריש המסורה מלין דמשמין חד א' וחד ואולי
 דכוותהוון : אכלה ואכלה / אומרה ואומרה / ר"ל אחרי אכלה נשילו (ס"א א') ואכלה מזידי (ראשית כ"ו) / אומרה
 לאל סלעי (תלי"מ"ב) אעלה ואנידה לפרעה ואומרה חליו (ראשית מ"ו) / וכאן הוא המוסקאטו כפי' שמקצב השיר
 לא יבדיל בין שואי הכפ"ן לשואי הממ"ן אשר באמת הבדל גדול ביניהם כי הכפ"ן הם בשוא נח והממ"ן בשוא נע /
 ע"כ תורף דבריו / אולם אני אומר במחילה מכבודו משנה הוא כי שוואי הכפ"ן הם נעים ג"כ וזה כי אחרי אכלה הוא
 מקור בתוספת ה"א ע"מ לקרנה אל המלכה / ואכלה מזידי הוא ליווי בתוספת ה"א ע"מ קרנה אל נפשי גאה ששוואי
 הרי"טין מתנועעי' בראית רפיון הכית שאחריהן / לכן הנכון כמ"שכ : (מא) בעבור העיר החום הטבעי / כן אמרו
 בזהר (פ' פנחס דף פ"ח ע"ד ד"ק) סימן לדבר נר ה' נשמת אדם ונאמר כי נר מצוה ותורה אור / וכמו שהנה
 והאור מתנועעים בדלקם כן הקורא בספר : מפני שיכולים לקרוא רבים מהם / בעבור שרבים יכולים לקרוא בספר
 אחד וזה ליהותם משלימים קריאתם כאחד כאמור ע"כ ה' מהגס לעשות ספרים גדולים כספרי תורה שלנו למען
 יקראו

למעלה וזולת זה ממה שהם מועילים מופי סוד
 גלגול הרבור בקבוצ השני נחם עד שתבא ברבור העברי
 קריאה יהיו שוין בה קהלה מבלי טעור ולטעמי עוד
 הנאים אחרים כי צרי הרבור בעברית בדרך החלוקה
 משיגי קמוץ ופתיח' ושבר ובחלוקה אחרת קמוץ גדול
 והוא קמין והקמוץ בינוני והוא הולם זקטן והוא שורק
 זפתחה גדולה והוא פתח זקטנה והוא סגול / ושבר גדול
 והוא חירק זקטן והוא צרי והשבה מונעת באלה כלם בתנאי
 והיא התנועה לברה בלי הוספת וזולתה מביאה נח
 אחריה והקמין יהיה סמוך לו נח משוך ולא יהיה
 סמוך לו דגש בתכונה הראשונה ואם יבא סמוך לו דגש
 יהי בעבר רוחק בתכונה השנית או השלישית ונחו
 המשוך הא או אלף כמו ברא וקנה ויכול שיבא אחר
 הנח

זעבור זה היו ספרינו גדולים ויצטרך כל אחד מהעשרה
 שיטה בכל עת לעיין התיבה וישב והוא נוטה ושב תמיד
 מפני שהספ' בארץ והיה זה הסבה הראשונה ואחר כן
 שב מנהגנו מפני ההסתכלות והראיה נודרים תדיר ולהדמות
 למי שרואין אותם כאשר בטבעי בני אדם / וזולתנו קורא
 כל אחד בספרו ומקדמו אל עיניו או יקרב הוא אליו כפי
 רצונו מבלי שיצר עליו חבירו ואיננו צריך שיטה וישב /
 אחר זה מעלת הנקוד ומסורת השבעה מלכים זמרה
 שיש לנו מהדיוק ומהדקדוק והתועלות היוצאות מההפרש
 אשר בין הקמין והפתח ובין הצרי והסגול ותועלותם
 מועינים להבדיל בין העובר והעתיד בהם כמו שמתיושמת
 וכן ואברכהו ואברכהו ויבדיל בין פעל לחאר כמו חכם
 וחכם ובין הא השאלה והא הידועה כמו העולה היא

יקראו רבים בספר אחד וע"כ היו מלטרטים לנטיה ונסיגה תדיר ע"כ שנה התנועה / ויעיין ביאורנו נס' ו' לשלישי ד"ה
 הנוט' און / וזולתנו / אמנם איש מעמי הארצות שאינם יכולים לקרוא רבים בספר אחד ע"כ הזכרנו להיות כל אחד
 ספרו לפניו / לכן אין הם מנהג תנועה / נדודם תדיר / כל"ל ר"ל שיהיו רואים תנועת תמיד והוא מן נע וגד קהים
 בארץ / ואחר זה מסורת הניקוד / ואחר מעלת שני הנחיים המגביל אורך וזמן קריאת כל תיבה עד שיגמלו רבים
 קריאתם כאחד / עוד היו להם מסורת שבעת התנועות והם * שמו פתח גדול * קמוץ גדול / * סגול אופתח קטן /
 * יירי או קמץ קטן / * קירק או חולם * שורק / ותועלתם / ר"ל תועלת הנקוד הוא למען הגדל בין מונן למונן
 בענין הלשון ולקח למשל העבר והעתיד כי הקמץ והפתח משמשים בעבר כמו זָבַר שָׁמַר / והסגול משמש בעתיד כמו
 * שָׁמַר והיירי בעבר כגון פִּיעַל זָבַר / כמו שמת' / כמו המלעיל והמלרע המגדיל בין העבר ובין המוסף לעתיד
 כן יבדיל הניקוד בין העוזרים והעתידים כאמור / אנרכו ואנרכו / ר"ל אנרכו הוא עתיד והוא קמוצה תהפכה
 לעבר והפתחה קורה על העתיד כי היא וא"ו החבור לזר ומספחה להיות בשוא ונהיות שלא יסכן להיות ב' שואין בראש
 תהפכה לפתח כמין החטף שאחריו כמו יִעָבְדוּ בואו לשבור אוכל / כמו חכם / כי נהיותו כלו קמוץ הוא תאר ושהוא
 בקמץ פתח הוא עבר כגון הקל / בין הא השאלה / כי הא התימה והשאלה נח"פ כמו יִשָּׁא בזה הרוצה (ש"א ע') /
 ואם אחריו אוק אח"הע היא נפתח כמו יִבְאֵל יעות משפט (איו' ח') / ופעמים כגון כמו יִהְיֶה ואת בימיכם (יא'
 א) ובנואם לפני אוק שואים בלתי דגושה הם נפתח כמו יִהְיֶה ואת אחת היא לך (ראשית כ"ו) אבל היא הידועה
 לעולם נפתח ואחריה דגש באותיות המקבלות דגש ובאות אח"הע בקמץ כמו את הַשָּׁמַיִם ואת הָאָרֶץ / קמוץ ופתיחה
 ושנר / מהנרות שלש אלה יסחצפו הנרות הנקודה השבעה האמורים אחריהם / ונחלוקה אחרת / אחר שוכר נחלוקה
 הא' דרך כלל התנועות אשר להם שם בשלשה הנרות נחלוקה הא' עוד יחלקם נחלוקה זו לשבעה הנרות שהם עלים
 השבעה המלבי' שוכר וכנר זכרוןם בשמותם / כלם בתנאים / שהשוא הנרתה מעין הנרת התנועה הנאה אחריה /
 זיהי התנועה לנדה / דעת החבר שהיא תנועה בפני עצמה אלא שלא יבי' אחריה לא נח נראה ולא נח נסתר וזה
 שלא כדעת האחרונים והוא הדבר שאמר ולא קבלנו בה בין ב' תנועות כמו שנאמרו שם / בתכונה הראשונה / בסמוך
 ובאר שהלשון לו שם בג' תנועות / א' נכחיית האותיות והתנועות / ב' נכחיית הנרות הסמיכות והמוכרת וזולתו /
 ב' נכחיית

חבור המלות וגלגולים ואפשר שישונה מן התכונה הראשונה לתקן השנית והתכונה השלישית מבלי הטעמים ואפשר שישונה משני התכונות הקודמו ואיננו נכרי בתכונה הראשונה רדיפת שלש תנועות שלא יבנם ביניהם נח ולא רגש אבל באה תנועה שבאית אחר תנועה שבאית שלש ויותר כאשר יעבור זה בערבי אבל זה נכרי בתכונה השנית ובעת שזודמנו שלש תנועות בתכונה הראשונה תמשך אחת מהם בתכונה השנית כשיעור נח כי העברית קשה לה רדיפת שלש תנועות אלא בפגישה הכל כמו שררף או אותיו אחת כמו נהרי נחלי ואם תרצה תמושך ואם תרצה תמהר וכן הכשר התכונה הראשונה קבוץ שתי תנועות זאת אחר זאת נמשכות כשיעור שני נחים וראתה תכונה השנית כי הדבור הזה לא יהיה גאה והפילה אחר משני המשכים והשאיך השני כמו שמתני ושמתי וכל הדומה לו הלא תראה פעל וחביריו הדבור בו בהפך הנקוד תמשך העין והוא

הנח משוך נח נראה כמו וקאם שאון החולם יבא אחריו נח משוך והנח שילוי ואו או אלף כמו לא לו ואפשר שיבא אחריו נח נראה כמו שור שמאל הצרי יבא אחריו נח משוך והוא אלף או יוד כמו יוצא ויוצאי אבל ההא איננה באה אחריו הצרי בטבע ובתכונה הראשונה אך באה בתכונה השנית השורק מתנועה על שלש תכונות יבא אחריו המשוך ויבא אחריו הרגש והנח הנראה ונחו הוא לברז כמו אלו ללון ולוקח החירק כמו השורק כמו לילון ולבי הפתח והסגול לא יבא אחריו יבא משוך בתכונה הראשונה אבל תמשכם התכונה שנית להשען עליה או לטעם או למקורחפק הפרק התכונה הראשונה תקבל הנאיה כשאתה מעיין באות אות נתיב תיבת ולא תרגיש על תקנת גלגול הדברים המחבורים מחבור והפסק ומלה גדולה וקטנה וזולה זה ואז יכוננו לך השבעה מלכים על תכונתם הראשונה מבלי חלוף והשבא על ערכה מבלי נעיא והתכונה השנית מעיינת ביופי

ג' נבחינת הננינות והעעמים : נח משוך / נח נסתר כמו קא : בעבור דוחק : אם תניא אל זה דוחק תכונת גלגול הדבור כמו קתים , או תכונת העעמים כמו לשונם נלמא ושתף , שהיה זה בעבור ההפסקה : כמו הסורק , סנס הוא מתנועע על ג' תכונות א' נח נח המשוך כמו לי , ב' דגש כמו קב' , ג' נח נסתר ונראה יחד כמו הולל נא ודל' : להשען עליה , נוח זה כנח קול הנשמע בכלית ההכרה כמולא ההא כמו אבקה , עישה פלא : והתכונה הראשונה / כבר בארנו זה : או לטעם , אם יב' הסגול והפסקה מקום הנחת הטעם כמו מלך נער , או נקראו כאלו אחרים נח נראה ר"ל כאלו אות שאתריה כפולה במנעו והראשונה בשוף נח כמו שיסתתר הפסק : וכן כשיסתמה , הסגול לפתח בעבור ההפסקה כמו ויתר אף ה' גם ודל' , וכן כל ידרי המסתמה לפתח כאמרנו מן קשנר השבךנה תבי' גם הננינה ונקראת כאלו נח משוך אחר הפסקה : מבלי העעמים , ענינו פחות ומסירות כמו בלהות והעעם מסירות העעמים כי הננינה ממדת הקריאה ותיצור והחיותות בתיבות והתיבות נדיבור ע"ד אמרו מפני שקבלנו זה בין ב' נחים : רדיפת שלש תנועות , ר"ל היה זה אפשר נבחינתה אך נבחינת התכונה הב' אי אפשר זה על כן יקראוהו בשוף נח המשל בו נכו תנכה לפי התכונה הא' הי' ר"ל תבנה בשוף נח הכי"ת אולם בגלגול הדברים לא יסגול זה על כן הניחו השוף לקראתו תבנה , וז"ל תמשך אח' מהן כשיעור נח בתכונה הב' וישאר נח כאלו תכפול : כמו שררף , ששוף הריש נשאר נע כמשפט ב' אותיות הדומים שהראשונה בשוף וכן נהרי נחלי , שוף ההא והחית הס ב"פ שוף שוף נע : ואם תראה / הדבר תלוי ברצון הקורא אם למשך פתח נהרי , או למחר בה , ול"ע כי הנח מלאנו רדיפת ב' תנועות בלי כפל ובלי אח' הע כמו קרנת אליהם , שכתב זרע , דברי ירמי' ורבי' כמוהם : כשיעור שני נחים , ר"ל כשיעור נח משוך ונח נראה / כמו נחי העין וכבר נא אחד מהם בב' נחים וקאם שאון נעמיד . כמו שמתני שהי' ר"ל ושתף אלא שהפילו הקמוץ בתכונה הב' והפילו פתח העין אשר נפעלתי על הפ"א , והטעימוה בניניה עד שיבוא אחר הפתח נח משוך להורות על העין הפעל : הלא תראה פעל , כלומר והעד שפתח שמתני הוא תנועת

והוא פתח ותנוח הפא והוא קמין ומשיבת העין איננה
 כי אם להשען לא לנח דפה ועל כן השאירו אמר לי
 לוי ועשה לי על התכונה הראשונה מפני שנשענו על
 המלה הקטנה , וכן אנו רואין פועל בשני קמזין והוא
 פעל עבר , ונבקש עלת זה ונמצאהו באתנה או בסוף
 פסוק , ונאמר שזה הנח נתיישב בתכונה השנית בעבור
 העמידה והתפסק ונמצא הענין הזה הולך כן עד שנמצא
 עוד פעל בשני קמזים בוקף ונבקש עלתו ונמצאהו מקום
 הפסק בענין והיה דינו שיהיה אתנה או סוף פסוק ולולי
 דחקים אחרים הצריכו שלא יפול באתנה ולא בסוף פסוק
 כאשר נמצא גם כן פתחי באתנה ובסוף פסוק , על
 זולת ההלוך ההוא כמו וילך ויאמר וזקנתי ותשברנה
 ונמצא עלת ויאמר מפני ההקדמה על הענין מפני שאין

דין ויאמר לעמוד בו מפני צרכו אל מזה שאחריו בהשלמת
 הענין אלא המעט כמו כאשר אמר כי ענינו שלם בה
 שבה על מזה שקדם והוא ראוי לקמין מפני שהוא מקום
 הפסק , אך וילך ותשברנה מפני שקשה להעתי השבר
 אל פתחה גדולה מבלי נלגול אבל העתיקוהו אל פתח
 ושני זקנתי מהדר' הורה בעבור ששרשו זקן והעתיקו
 הצרי בעמידה אל פתח וכן נתמה מפעל וכך אשר בא
 על משקלו מלעיל משוך הפא והוא בסגול עד שנחשוב
 שאם לא משכו הפא היה מביא צורך הדבור העברי
 למשוך העין ושני מלרע ויהיה בין העין והלמוד נח רפה
 אחר סגול וזה דבר תמה ואין תמה בפא כי אי אפשר
 זה בלי נח ומקום הנח ריק , והמשך ההוא שהוא
 מלעיל אמנם הוא במקום נח גראה כנגד פנעל לא כנגד
 פאעל

תנועת העין הנעלמה שהרי בשלימים הוא תנועת עין הפעל ושם הוא מקום הנגינה ע"ב נעקקה נחתי העין אל
 הפ"א עם הנגינה , שהיתה ראוי להיות גם בשלימים על הפ"א להיות נח משוך אחר הקמון יעוין נזהר הסיבה
 תיבת המקרא סי' ו' ו' י' ע' : ומשיבת העין , ר"ל מה שנמשך המשוך מפתח העין נכח הנגינה היא להשען עליו
 בתכונה הנח הנמשך אל השורש הרגשה מועטת כבת קול החומר בתכלית המבטא : ועל כן השאירו / שב אל האומר
 שפא הפעל בעבר יתבר ראוי לעצמת הנגינה כאומר והעד שבהיות אחריו מלה זעירה או יחי מקום הנגינה נכונ
 אחר אל הפא שהוא המקום הראוי : פעל נכ' קמזין כמו פקד את שרה כאשר א"ל , וסי' זה כפי התכונה הנ' ר"ל
 בעבור ההפסקה וכפי התכונה הא' הי' ר"ל קמין פתח : על זולת ההלוך , שלא כמנהג הקמזין באתנה וס"פ האומר
 כי אלה שזכור הם פתחין באתנה וס"פ : ונאלץ עילה ויאמר , והסנה שכל ויאמר המופסק המס פתחה ולא בקמין
 הוא להיות שאין זה הפסק בעבור כמו באמר בהיותו בהפסק יען לריך הקורא להביט האמירה הנח אחר ויאמר : אלא
 המעט , שהי' ההפסק מעט ע"כ די לשמועו מסגל אל פתח משא"כ כאשר המופסק שהוא הפסק גדול ע"כ נקמלה
 המ"ס : אך וילך , עוד ראה לתח ע"ס אל האחרים הכאים פתוחי באתנה , ואומר שהסנה הוא להיותם בלי הפסק
 בזירי ע"כ נשתנו לפתח כי מן השבר למד נאמר השברנה זקנתי : אל פתח גדולה , א קמין : וכן נתמה מפעל /
 להיות שכבר יאיר בחקי שנעת המלכים שהפסק והסגל לא יבוא אחריוס נח משוך , וכבר התבאר שהנגינה תמשך אחריו
 נח על כן ישוב יתפלא למה היתה זאת שמשקל פעל בש נקודות יחי' מלעיל ויולד נח משוך אחר הסגל הפך המונח /
 על זה ישוב לאמר שהנגינה לא תוליד נח משוך כי אם נח גראה ונקראת כאלו האות אחריוס כפולה והראשונה בשוף
 גם כמו וקרא יקרא כאלו הי' כתוב וקרא , ואלו היתה הנגינה מלרע הי' מוכרח להיות נח נסתר אחר העין כי
 בעבור משך הנגינה לא הי' די נח הנראה בסוף שגם בלי הנגינה אפס מקום לקראו כפול אות כי אין נענע הקריאה
 לכפול האות האחרונה והעד שאין דין דגש חוק שקריאתו כפול אות נוסף באות האחרונה , וא"כ הי' מוכרח לקראו
 בנח משוך מה שכבר הונח שלא ימכן להיות נח משוך אחר הסגל : ומקו' הנח ריק , האות הכפל הנחה הוא ריק
 בכתב ע"ס היותם כפולה נמנע : כנגד פנעל , בעבור שנשא על שפתו למשל תיבת פעל וידוע שקריאת העין
 היא

לא נבנה על מושך אבל על נה נראה עם פתח לעולם
 ויש לנו אמתלא על שלא נוקר בפתח גדול והיו אומרים
 אעשה בעבור שלא חפול פתחי על הא נחה שלא בקמץ
 והקמץ מושך ועין הפעל איגנו מושך כל עקר אלא אם
 העתק אליו הנועה או תפול על אלף כמו אצא וראוי
 להעתיק אעשה אל סגול מפני שהוא המעט שבתנועות
 ושוב וישהרף עם הצרי כשיצטרך בתכונה השנויה
 לישוב המורתו בעמידה וכמעט שלא יראה להא באעשה
 מקום

פּאָעל שכאשר היה באהנה ובסוף פסוק שב פּעל כנגד
 פּנעל וראינו צורך המושך כאשר אמרנו בשמתי ושמתי
 וכן נחמה מן שער ונער וחביריהם על המושך הפא שלהם
 והיא פתח ונחשוב ונראה שהיא במקום פּעל ואמנם
 נפתחו בעבור אחת ' ועל כן לא נשתנה בסמוך כאשר
 ישתנה נהד וקהל וזה בסמוך כי הוא על מושקל דבר
 וכן אעשה יעשה אבנה אקנה בסגול עם נח רפה ונחשוב
 ברמיון הראשון שהוא אפּעל יפּעל ונראה שיעין הפעל

היה כאלו נן נכתב נדה לכן ברמותו להרגיש העין הכפולה נשא נח כהנ פנ במקומה להיות שכן יורגש נמנעא אך
 נשאר אותיות הכל באות העין הפעל כמ"ש / ונחנס ערש המוסקאעו נהנסתו : לא כנגד פּנעל / ר"ל לא יבועא
 כאלו אף מושך אחרים כי או יהי נח נסתר אחר הסגל מה שכבר הותנה שלא יתכן להיות נח מושך אחר הסגל וכבר
 נאמר שחין דין נח נראה באלף יעוין תיבת אותיות אות ו' : ובסוף פסוק / ר"ל בהיותו משקל פעל נהפסק
 יסתנו קתס הסגל הראשון לקמץ כמו הארץ ואו יהי נח מושך אחר הקמץ ואו לא יקרא נכפל אוח כי אין צורך לשני
 נח"ס ר"ל לנה נראה ולנה נסתר כאמור בדקדוק מלת ושמתי שהי' ר"ל ושמתי לפי שרשו : וראינו צורך המשך / ר"ל
 צורך הפא נח הנראה נכפל אות בלי הפסקה ומשך הנה הנסתר נהפסקה : וכן נחמה משער / וכנה לא יפלא נענינו
 על היות משקל פּעל מלעיל כי הוא משקל פּעל ונסתח בעבור הרחבת אות הגרון וקראים נכפל אות כאמור במלך :
 וע"כ לא נשתנה / ר"ל בעבור שהאות אחריו נקראת נכפל אות כאלו היא דגושה ע"כ לא נשתנה בסמיכות כי לא
 יאמר פּעל העיר כמו שיאמר קמץ גוים וזה כי משקל פּעל אה למשפט משקלי דגושי עין הפעל הנלתי משתנה
 בסמיכות כדי לקיים הדגש שנקרא נכפל אות כמו אצ"ר הרושים תר"ש ענים / וזה טעם הגון מאד על העדר שינוי
 משקל פּעל בסמיכות כאמור וע"כ לא יפה נחו כמשקלי הדגושים עד שלא ישתנה בכל הנעיות כמוהם כי מן מלך
 נאמר מלכו מלכים / משא"כ מן חרש נאמר חרשים בקמץ היות וזה בעבור שהא משלמי הדגש : וכן אעשה / ישוב
 ינוסף ידו על דקדוק נחי למד הא אשר נאמר בעמיד מהם אננה שהסגל מושך ההא הפך שיאר שפסח והסגול לא
 יבוא אחרים נח מושך : ונחשוב בדמיון / כל זה מהשאלה כי ישוב יתפלא הלא כאשר נקח דמיון הפסח בשלישים
 נראה שחין משך נח נסתר אחר עין הפעל כי אם נח נראה כי נאמר אפעל נפתח או נחולס העין לעולם :
 ויש לנו אמתלא / הנה הוא החבר כמשיג לאמר שיש טעם בזה על שלא נקדו אננה נפתח או נקמץ העין בעמיד / וזה
 כי אין מעטע ההא נוח אחר הפסח אלא אחר הקמץ / לזה לא ינקדו נפתח כי אין תנוה ההא אחריו גם אפס מקום
 להרגישה אחר הפסח כמו גב"ה לבי כי הראוי להקל בקריאתה על הרוב עד שהגיעוהו דגש נדחיק / והפילוהו לנמרי
 בויקן כאמור אח"ו / וגם נקמץ לא יתכן לנקוד העין להיות הקמץ אחריו נח מושך לעולם ואין באום עין הפעל נח
 מושך כי אם ננחי למד אלף כמו אמנא חלח משא"כ ננחי למד הא שההא נבלעת נמנעא כמו שיבאר : אח"כ תעתק /
 ר"ל אם תהי' שם הפסק מאמר או ינקד נקמץ מושך כמו ה"ש נמונו יקרה או בהיותו מנ"ל כמו אקצא אצא =
 וראוי להעתיק / וראוי לנקד אעשה בסגל השין בעבור שהסגול הוא הפסוח שנחמעות עד שההא הנכתבת אחרים היא
 כמעט בלתי נרגשת נמנעא אשר ראו להעלימה כפי טבע הלשון אם נדחיק כמו אננה לי אם בויקן כאמור אח"ו וע"כ
 לא נקדוהו נפתח ונמפיק הא כמו אפעל או נקמץ מושך כמו שקדם : וישחתק עם הצירי / לפעמים יבא העמיד
 בצירי אם בעבור העמידה וההפסקה או בעבור גלגול הדגרים ויפס בהכונה הנ' כמו אם פּעשה עמנו רעה :
 שלא יראה להא / כמעט שלא תורגש נמנעא אלא בהפסק מאמר או בעבור הנגינה המרגשת נמנעא : ויקל הדגש

מקום אלא בהפסק או בטעם ויקל הדגש עמה אעשה
 לך אבנה לי ער שלא תראה מות שאין כן באצא ואבא
 ויבא לי ולא יבא אחריו דגש ויבא לפניו צרי בעבוד
 הראות האלף והלא תראה קלותם בהא ער שהפילות
 מן הכתב והלשון בויבן ויקן ויעש ואיך תתושב בצרי
 אבל היא נותנת המעטה שבתנועות והיא הסגול זה
 בתכונה הראשונה ער שתעתיקנה התכונה השנית אל
 הצרי בהפסק וכן נתמה ממראה וממעשה ומקנה
 וחבריתם מפני שנראה אותם בסמוך בצרי ובלתי סמוך
 בסגול ונהי סבורים שהאמת בהפוך זה וכאשר נחשב
 על למד הפעל הנחה והיא ההא כי היא נחשבה כעין
 וכאלו השמות האלה אינם כי אם מרא מעש מקן לא
 היתה ראויה לזולת הסגול ער שיבא צורך להראותה בנח
 רפה במראם ומעשים ומראיהן ומעשיהן הושב הסגול צרי
 לעמוד בעת הסמך במקום הקמין כמראה ומעשים

ואשר בא על התכונה הראשונה ולא שינתה אותו התכונה
 השנית בנקוד אלא ברבור בן שהוא נפרד בצרי וסמוך
 בסגול ואפשר שינושכחו הטעם כמו בן יאיר בן שמעי
 והוא על תכונתו הראשונה בסגול ואפשר שיחפזנו הטעם
 מלרע שהוא בצרי ולמחבר התכונה הדקה הזאת סודות
 געלמים מוגו ואפשר שעמדנו על קצתם וכיון בהם להעיר
 על הפרושים כאשר אמרנו בהעולה היא למעלה ובמרה
 שמבדיל בין העובר והעתיד וכין הנפעל העומד והנפעל
 העובר וינקדו נאסף אל עמי בקמץ וכאשר נאסף בפתח
 ונקדו וישחט בקמץ ואם אינם במקום הפסק רבו זה הו
 במקוה הפסק ענין והרבה שמנהיגים הסגול הבא אחר הורקא
 מנהג האתגח והסוף פסוק והוקף בזולת התכונה הראשונה
 ואותיותי מרחיב כשער הוה הייתי מאריך הספר ולא הראיתי
 לך כיא טעם מהחכמה הזאת הרקע ושאיננה מופקרת אבל
 היא בעילות ובמסורות :

מב אמר

והעד על העלם הרבשה במנעא שהרי בנואה סמוך לעלה זעירא ויהי הטעם נסוב אחר ודיגש האות הראשונה
 מהמל' זעירא וסדקה ההא עד שלא תורגש כמנעא ונקר' זה דחיק כמו אבנה לי ביה מדות / מה שלא נהגו זה נשאר הקועות
 כמו ויבא לי יין שלא בא בלמד דגש כמו נאכנה לי ולפני האלף ירי ולא סגל למען תורגש כמנעא : ותיך תתישב
 בצרי / לכן איננה ראוי שיהי' אנה בצרי המרגשת הנח שאחריה כי להעלמה אנחנו לריכים : וזה בתכונה הא'
 אולם בתכונה הב' והג' יתכן שתקד ציורי ר"ל בעבור ההפסק או ליופי המליצה כאמור : שהאמת נהפך זה /
 שרוב המשקלים התנועה הגדולה מוכשרת למוכרת והקטנה לסמיכות כמו מן דקר נאמר דבר ה' : וכאשר נחשוב /
 אבל התשובה על זה הוא היות ההא ראוי להיות נעלמת נחלה המשקלים והי' ראוי להיות משקל מראה מעשה מרא
 מעש לכן נקדו העין בסגל המרגשת ההא הרבשה מועטת כאמור בפעלי העתידים מנ"ל : נח רפה / אך עס הכינוי
 והסמיכות היא מוכרחת להיראות בלשון יחיד כשך הקמץ מרצף / ובלשון רבים מרצפים / והסמיכות הוא כאחד
 הכינויים ע"כ נשתנה הסגל לזרי הנושא משך ההא אחריה / ונאמר מקנה אפרים : ואשר בא על התכונה הא' / ר"ל
 טלת בן בתכונה הא' היא לעולם במוכרת צידי ובסמיכות בסגל ולא נשתנה בתכונה הב' אשר יקראם ב' להוכרת
 כי בן נהיחו סמוך במקף או אם הוא במחריך הוא לעולם בסגל כסמוך ונצרי נפרד בלי שינוי : ואפשר שיחפזנו /
 ויתכן שיהי' נפקק ותמהר קריאתו אל המלה שאחריה שהוא מקום הנגינה ועכ"ו והי' נפרד צידי : ולמחבר החכמה הזאת :
 ר"ל למקד ולמעשים : בהעולה היא / שאמר שהיא הא הידיעה להיותה קמוזה : וגמה שמנדיל / שהנגינה מלעיל ומלרע
 מנדיל בין העתיד לעבר כי שמת' הוא מלעיל ולשון עבר ושמת' מלרע ולשון עתיד / ואם הואו היא לחבור ישאר מלעיל :
 נפעל העומד / נפעל הכינוי הוא בקמץ העין והעבר נפחה / וישחט בקמץ / ב' וישחט (בדקרא ח') ושניהם קמוזי
 החית בלי הפסק גדול כי השלשלת מפסיק קטן בלתי ראוי לשנות הנקודה : ואינה מופקרת / אין חכמת לחות הלשון
 מופקרת ר"ל מסורה לכל לשפוט בה כעוב בעיניו אבל יש שם תחלים ממניה הלשון וממקד והמעטים : בעלות / בסנות
 ומסורות

על טענתכם על הקראים / ואחר כן אבקש מכם ברעות
זבאמונה שרשים ואחר כן אשאלך על מה שנשאר בידכם
מן החכמות הראשונות :

(מב) אמר הכוזרי די לי בזה להכיב הלשון אצלי
ואני מחלה פניך שתעתק עמי
אל תואר העובד אלקים אצלכם / ואחר כן אשאל אותך

מ א מ ר ש ל י ש י

בו ויתחלך הנוך את האלקים או למדרגת אלהיו זכור
לשוב / ולהפנית עד שיתחר ד' חברת המלאכים וליא
יהיה משתומם ביחידות ובברידות אבל הם צותו וישתומם
במלא עם מפני שנעדר מימנו עניני העולם השפיל
ונתוסף עמו דאית מלכות שמים אשר לא יהי צריך
עמה למאכל ולמשתה ולכמוז אלה תהיה האוויר
הברידות השלמה / אך מתאווים המות מפני שהגיעו
התכלית

(א) אמר החבר מנהג העובד אצלנו איננו נגזר מן
העולם שלא יהיה למשא עליו וימאס
החיים שהם משובות הבורא וזכר טובתו עליו בהם כמו
שנאמר את מספר ימוך אמלא והארכת ימים אבל אוהב
העולם ואריכות הימים מפני שהוא מקנה אותו העולם
חבא ובל אשר יוסף טובה יעלה מדרגת העולם הבא
אך הוא מתאוה זה כי היה מניע למדרגת הנוך שנאמר

נמסרות : (מג) עובד אלהים / עובד האלהים זעזוע הקראים נקפראו נשער ג' / זדעות ואמונות נשער ה'
וכחכמות נשער ד' :

(א) מנהג העובד אללו / החבר עושה פשר דבר בענין הפרישות והניירות הנעור ועומד (בסי' כ"ב לטני) ואומר
שהוא ה' מדה טובה לבני הנביאים בזמן הבית לקנות על ידו הנכונה ככתוב מפני יך ביד יסנתי / וגם
למחלספים לקנות על ידו החכמות / אך בזמן הזה שאין חזון נפרץ / וגם החכמה נאבדה מאתנו ככתוב ואבדה
חכמת חכמיו וגו' / ע"כ אין הפרישות ביערים מדה הגונה כי אם אין התכלית מושג עכ"פ הנה ההצעה אליה היא
מדה גדועה בכיוון מחלת לב בעליה כמו שיבאר / והנה הוא החבר שווה ומשום בענין הפרישות לעבודת האל הנביא
עם הפילסוף / והוא הדבר אשר ביאר הרב בעל חובת הלבבות (בשער היחוד דף ב' ע"ב ד"ה) / ז"ל ואמת אמר
הפילסוף נאמרו לא יוכל לעבוד עילת העילות ומחלת ההתחלות אלא נביא הדור בעצמו או הפילסוף המונסק במה
שקנה מן החכמה אבל זולתם עובדים וולתו מפני שאינם מבינים נמלא חלח מורכב עכ"ל : אך משפר ימך חמלא /
ולפי דעת בטלי הפרישות זאת הכרחה קללה תחשב : מקנה אופו עו"הב / כאשר יתנהג כקורה וכמנהג ביראה
ונחכמה : למדרגת הנוך / זכר הנוך זאליה שני אלה לא עעמו טעם מיתה כנדרים ז"ל ולהורות נקן בלבנו שאין
הכרח למיתה בנחלת עו"הב כדעת ביולי דת זולתנו החומרים שהמחייבים לכד אינם רואים פני ביהנם אחרי מוסס כ"א
שאים ושמים בעו"הב שהרי אלה לא עעמו טעם מיתה ורואים עולמם בחיים / זכור תזכור מ"שכ (בסי' נ"ו לראשון) :
לוותו / חכרתו וא"כ אינו מקבולד לבמרי בהיותו חבר למלאכי אלהים משא"כ בודדי דת זולתנו : מפני שנעדר ממנו /
הוא כנותן טעם לאמרו אבל הם לוותו : אך מתאווים המות / ד"ל אותם המקבולדים למען התחבר למלאכים / יתאוו
עם זה המות אף כי הם רואים עולמם בחיים כאמור עכ"ו יתאוו למות למען ישינו תכלית ההשגה הנלקי שלימה
עכ"פ זה כי התענוגים החמריים מעיקים לתענוגים הרומניים ע"ד אמרו ז"ל כד אמרם לי אם קרב כותחא לא תנאי /
ואלה התענוגים החמריים נפרדים מהנפש בהפרדה מן הנוף ועל כן קראו ז"ל יוס מיתת השלימים נשם יומא הלולה
דבה / כי היא יוס חסנות הנפש יוס שמחת לבה בסור מעיקיה השמיים / ונחנת ומדע שהתענוגים החמריים עושים
רושם